

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. อาจารย์ไพรัช	ใหม่ชมภู	หัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอเชียงดาวรักษา
ราชการในตำแหน่งรองผู้อำนวยการเขตพื้นที่
การศึกษาเชียงใหม่ เขต 3
2. อาจารย์ทศพร	จันทร์ประณีต	อาจารย์ 2 ระดับ 7
โรงเรียนบ้านทัพ อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขต 5
3. คุณนุสรา	เตียงเกต	วิทยากรท้องถิ่น
4. แม่หลวงดาราร	ปิ่นดา	ภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. คุณบัวจันทร์	ปิงกุล	ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนการสอนเรื่อง การทอดผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่มและผ้าตีนจก จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่มและผ้าตีนจกมีความสำคัญที่จะต้องเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ อนุรักษ์ และหวงแหนภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ....

1. เล่าถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่มได้
2. เล่าถึงประวัติความเป็นมาของผ้าจกและผ้าตีนจกได้
3. อธิบายสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่มได้
4. บอกถึงลักษณะของประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ใน อำเภอแม่แจ่มได้

เนื้อหา

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่ม
2. ประวัติความเป็นมาของผ้าจกและผ้าตีนจก
3. สภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม
4. ลักษณะประชากรกลุ่มต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูนำแผนที่ของอำเภอแม่แจ่มมาให้นักเรียนดูและสนทนาร่วมกัน

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 5 กลุ่มย่อย เรียนเป็นศูนย์การเรียนรู้ 5 ศูนย์
2. ให้แต่ละกลุ่มเวียนเรียนและทำกิจกรรมให้ครบทุกศูนย์การเรียนรู้
3. ให้แต่ละกลุ่มอภิปรายสรุปในแต่ละศูนย์การเรียนรู้ที่ได้ศึกษา
4. สรุปรายงานการปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละศูนย์ นำเสนอรายงานต่อหน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่มและผ้าตีนจก

สื่อการเรียนการสอน

1. แผนที่อำเภอแม่แจ่ม
2. ชุดการสอน ประกอบด้วย
 - 2.1 ศูนย์การเรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่ม
 - 2.2 ศูนย์การเรียนรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของผ้าตีนจก
 - 2.3 ศูนย์การเรียนรู้เรื่องสภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม
 - 2.4 ศูนย์การเรียนรู้เรื่องประชากรกลุ่มต่าง ๆ ในอำเภอแม่แจ่ม 1
 - 2.5 ศูนย์การเรียนรู้เรื่องประชากรกลุ่มต่าง ๆ ในอำเภอแม่แจ่ม 2

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การอภิปราย
 - 1.2 การรายงาน
 - 1.3 การมีส่วนร่วม
2. การตรวจแบบฝึกหัดที่อยู่ในชุดการสอน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

ใบงานชุดที่ 1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่ม

1. ศึกษาใบความรู้โดยการผลัดเปลี่ยนกันอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
2. วิเคราะห์ถึงที่มาที่ไปของเรื่องราวดังกล่าวว่านักเรียนเคยได้รับฟังเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ถ้าเคยได้รับฟังได้รับฟังจากที่ ไหน เป็นเรื่องราวอย่างไร
3. ทำกิจกรรมในใบคำถามชุดที่ 1

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบความรู้ชุดที่ 1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนแม่แจ่ม

แม้ปราศจากหลักฐานใด ๆ ที่จะบ่งชี้การก่อกำเนิดของชุมชนแม่แจ่มแต่จากร่องรอยของวัดร้าง โบราณสถาน โบราณวัตถุมากมายที่มีอยู่กระจัดกระจายอยู่ในหมู่บ้านหลายแห่ง คำบอกเล่าของคนเฒ่าคนแก่ วัดเก่าแก่ในแม่แจ่มหลายวัด ที่ยังไม่มีข้อยุติว่าสร้างยุคใดสมัยใด ไม่ว่าจะเป็นวัดกองกาน ซึ่งประดิษฐานพระเจ้าตนหลวง วัดยางหลวง ซึ่งมีกิจกุฎ ศิลปกรรมเก่าแก่ทั้งดงาม หรือวัดพระธาตุช้างเค่ง หรือแม้แต่ผ้าตีนจก ที่มีควบคู่กับชุมชนแม่แจ่มมานานหลายชั่วอายุคน ก็พอจะบ่งบอกความรุ่งเรืองรวมทั้งความเก่าแก่ของชุมชนนี้ได้บ้าง

นอกจากนี้มีข้อสนับสนุนจากนักวิชาการ เอกสาร ตำราหลายเล่มที่กล่าวถึงหุบเขาแม่แจ่มว่า เคยเป็นเมืองสำคัญบนเส้นทางการค้าขายและเผยแพร่พุทธศาสนาระหว่างล้านนาและหัวเมืองในพม่ามาแต่โบราณ

ซากโบราณสถาน โบราณวัตถุและวัดร้างจำนวนมาก นอกจากจะเป็นตัวชี้ถึงความรุ่งเรืองและเก่าแก่ของแม่แจ่มแล้ว ยังบ่งบอกถึงความเสื่อมโทรมที่บ้านเมืองต้องประสบ อาจด้วยจากภาวะของสงคราม โรคภัยไข้เจ็บ หรือความอดอยากขาดแคลน อันมีผลให้ความเจริญรุ่งเรืองในยุคนั้นต้องขาดช่วงไป มีชื่อของแม่น้ำ แม่ศึก บ้านทัพ หรือสถานที่หลาย ๆ แห่งกับคำเล่าขานที่บ่งบอกถึงภาวะศึกสงครามที่เคยมีมาในอดีต

ภายหลังที่ชุมชนแม่แจ่มหลุดโหมลงเรื่อย ๆ จากสงครามและการรุกราน ชุมชนวัดวาอารามต่าง ๆ ถูกทิ้งร้างเป็นเวลานาน อย่างไรก็ตามยังคงหลงเหลือผู้คนที่ย้ายอยู่เดิมที่บ้านเมืองสงบ ก็รวบรวมกันขึ้นใหม่เป็นชุมชนเล็ก ๆ มีการชักชวนผู้คนจากถิ่นอื่น ๆ มาด้วย เช่น ลัวะ (บางส่วนอาจมีอยู่เดิมแล้ว) ตองซู่ ยางแดง เจริญ ผู้คนทางลำปาง แพร่ น่าน เชียงแสน ก็พากันอพยพเข้ามาตั้งรกราก

ในระยะต่อมาชุมชนเริ่มมีการขยายตัวขึ้น ก็เริ่มมีการสร้างที่อยู่อาศัยถาวรขึ้น มีการพัฒนาระบบการเกษตร เช่น การทำเหมืองฝาย คูคลองระบายน้ำ ระบบการเกษตรยังคงเป็นลักษณะแบบพึ่งตนเอง แลกเปลี่ยนในบางส่วน การบูรณะวัดวาอารามต่าง ๆ ก็เริ่มมีตามมาโดยเฉพาะในยุคที่อังกฤษปกครองพม่า และมีการเข้ามาขอสัมปทานไม้สักในเมืองไทย ซึ่งก็คือในเขตแม่แจ่มนับเป็นแหล่งสำคัญด้วย วัดป่าแดดก็สร้างขึ้นในยุคนี้ โดยได้รับความช่วยเหลือจากบริษัทต่างประเทศที่เข้ามาทำไม้ ใน พ.ศ. 2434

การไปมาติดต่อกับชุมชนใกล้เคียงเริ่มมีมากขึ้น และเปลี่ยนแปลงไปในรูปแบบของการค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้านอกเหนือจากการไปมาติดต่อทางด้านศาสนา เช่น ประเพณีปอยหลวงหรือการไหว้พระธาตุ การค้าขายในยุคนั้นเป็นลักษณะของการค้าวัวต่าง ที่มีสินค้า

จำพวกเกลือ เมียง เสื้อผ้าและเส้นฝ้าย ไม้ขีด และอื่น ๆ บนเส้นทางตะวันตกคือขุนยวม แม่สะเรียง แม่ฮ่องสอน และพม่า ตลอดจนเส้นทางจอมทองเชียงใหม่ ผ่านทางดอยผ้าหาว

ในสมัยนี้เองที่แม่แจ่มเริ่มมีเรื่องของผลประโยชน์มากขึ้น โดยเฉพาะไม้สัก ทางเชียงใหม่ ภายใต้รัฐบาลกลางจึงแต่งตั้งเจ้าเมืองเป็นตัวแทนดูแลผลประโยชน์และเก็บส่วยส่งทางเชียงใหม่ อันได้แก่ เนื้อสัตว์ ของป่าและฝักรวมถึงผ้าขึ้นดินจกด้วย เจ้าเมืองแม่แจ่มคนแรก คือพระยาขันแก้ว หรือเชื่อนแก้ว และต่อมาเป็นพระยาใจ ชาวบ้านมักเรียกว่า "ท้าว" หลังจากนั้นแม่แจ่มยกฐานะเป็นอำเภอหนึ่งขึ้นกับเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 6 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

จากคำบอกเล่าของคนแก่คนเฒ่าในท้องถิ่น (สมัยเมื่อยังไม่ยกฐานะเป็นอำเภอ ยุคของพระยาขันแก้ว และพระยาใจ) ที่ตั้งของอำเภอแม่แจ่มเก่าจะอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแม่แจ่มในเขตตำบลท่าผาปัจจุบัน เป็นบ้านใหม่ - อาฮาม หมู่บ้านป่าแดดก่อนจะย้ายไปอยู่ในตำบลช่างเคิ่ง ซึ่งมีองค์พระธาตุช่างเคิ่งประดิษฐานอยู่ ชาวบ้านมักเรียกกันว่า "วัดหลวง" วัดพระธาตุช่างเคิ่งนี้ นอกจากจะมีองค์พระธาตุ ปูชนียสถานเก่าแก่แล้ว ยังมีพระมหากัจจានะและพระพุทธรูปเก่าแก่มากมาย มีผู้เล่าว่าในสมัยก่อนมีพระหินอ่อนที่คนนำมาถวายเป็นจำนวนมากและเคยพบว่าบางองค์มีจารึกบนฐานว่า "สักขาพระธาตุช่างเคิ่ง เกิงเมืองเจมรัฐ" แต่ปัจจุบันพระพุทธรูปดังกล่าวได้สูญหายไปเกือบหมดแล้ว

ทุกวันนี้ชุมชนแห่งนี้รู้จักกันในนามของแม่แจ่ม ซึ่งที่เรียกตามลำเนียงภาคกลางที่ฟังดูสดใสว่าง ต่างจากผู้คนบนท้องถิ่นเองที่มักจะเรียกว่า เมืองแจ่ม เมืองแจม หรือแม่แจม ในสมัยก่อนที่แปลว่าดอยยาก ชาติแคลน แต่ชาวบ้านหลายคนก็มักกล่าวกันว่า แม่แจมเมืองจม คือใครที่มาเยือนแล้วมักจะติดใจความงามของวิถีชีวิต และธรรมชาติของที่นี่ จนต้องตั้งรกราก "จม" อยู่ที่นี่เลย หรืออาจเป็นไปได้ว่า เจมรัฐ แจ่มรัฐ หรือเมืองแจม เป็นชื่อดั้งเดิมของชุมชนแห่งนี้ก็เป็นได้

ใบคำถามชุดที่ 1

1. แม่แจ่มเป็นเมืองสำคัญทางการค้าและเผยแพร่พุทธศาสนาระหว่างเมืองใดกับเมืองใด
.....
2. ในยุคใดที่มีการเข้ามาของสัมปทานไม้สักในแม่แจ่ม
.....
3. เจ้าเมืองแม่แจ่มคนแรกคือใคร
.....
4. "วัดหลวง" หมายถึงวัดใดในอำเภอแม่แจ่มในปัจจุบัน
.....
5. ในสมัยก่อนคำว่าเมื่อแจ่ม เมืองแจ่ม หรือแม่แจ่ม มีความหมายว่าอย่างไร
.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลยคำตอบชุดที่ 1

1. แม่แจ่มเป็นเมืองสำคัญทางการค้าและเผยแพร่พุทธศาสนาระหว่างเมืองใดกับเมืองใด

ล้านนากับพม่า

2. ในยุคใดที่มีการเข้ามาของสัมปทานไม้สักในแม่แจ่ม

อังกฤษปกครองพม่า

3. เจ้าเมืองแม่แจ่มคนแรกคือใคร

พระยาขันแก้ว หรือ เชื้อนแก้ว

4. "วัดหลวง" หมายถึงวัดใดในอำเภอแม่แจ่มในปัจจุบัน

วัดพระธาตุช้างเคื่อง

5. ในสมัยก่อนคำว่าเมื่อแจ่ม เมืองแจ่ม หรือแม่แจ่ม มีความหมายว่าอย่างไร

อดอยาก ขาดแคลน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบงานชุดที่ 2

ประวัติความเป็นมาของผ้าตีนจก

1. ศึกษาใบความรู้โดยการผลัดเปลี่ยนกันอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
2. วิเคราะห์ถึงที่มาที่ไปของเรื่องราวดังกล่าวว่า นักเรียนเคยได้รับฟังเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ถ้าเคยรับฟัง นักเรียนได้รับฟังจากที่ใด และเรื่องราวเป็นอย่างไร
3. ทำกิจกรรมในใบคำถามชุดที่ 2

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบความรู้ชุดที่ 2

ประวัติความเป็นมาของผ้าตีนจก

การทอผ้าที่เชียงใหม่มีผู้กล่าวว่

1. เป็นการซื้อผ้าจากลาวมาทอ โดยยึดรูปแบบทางด้านลวดลายของลาวเป็นหลัก เมื่อทอเป็นผืนแล้วจึงนำกลับไปขายที่ลาวอีกที
2. บางแห่งที่มีชาวลาวมาอาศัยอยู่เป็นหมู่บ้านก็ได้มีการทอผ้าเอง โดยใช้วัฒนธรรมของตนเป็นหลัก และถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้ สืบต่อกันมาและส่งอิทธิพลถึงคนไทยในละแวกนั้นด้วย

การทอผ้าตีนจกแม่แจ่มมีผู้กล่าวว่

มีมาประมาณ 200 ปี โดยพวกกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาโดยการกวาดต้อน เมื่อครั้งแผ่นดินพ่อขุนรามคำแหง และได้แบ่งการตั้งถิ่นฐานให้อยู่ในที่ต่างกันเพื่อป้องกันการรวมตัว กลุ่มชนพวกนี้ได้ถ่ายทอดการจกสืบต่อกันมาจนมีลักษณะเฉพาะของตนเอง ในแต่ละท้องถิ่นและส่งผลให้คนไทยได้รับวิธีการจกและร่วมสืบทอดจนเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของตนด้วย

ปัจจุบันการถ่ายทอดวิธีทอจก ยังเป็นการถ่ายทอดภายในครอบครัวจากแม่มายังลูกสาว แม้ว่าปัจจุบันจะเหลือหมู่บ้านที่ทอจก เพียงไม่กี่หมู่บ้าน แต่ถ้บ้านไหนมีก็และมีลูกสาว ลูกสาวบ้านนั้นต้องทอจกเป็น โดยถือว่าเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งที่ต้องทำได้ ในขณะที่ฝ่ายชายมักจะไม่ว่เข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เลย

การจกเป็นกระบวนการในการใช้เหล็กแหลมหรือชนเม่นควักเส้นฝ้าย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทอจกคือการที่ใส่ชนเม่นหรือเหล็กแหลมควักเส้นด้ายขึ้นมาขัดกับฝ้ายเส้นยืนที่เตรียมไว้แล้วใช้พื้มกระแทกให้เส้นฝ้ายที่ขัดกันให้แน่นขึ้น ส่วนการทอผ้าตีนจกคือการทอจกในส่วนที่เป็นเชิงขึ้นหรือตีนขึ้นนั่นเอง (นิตยา ภคภษมา , 2538)

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบคำถามชุดที่ 2

คำสั่ง ; จงเติมคำตอบ

1. การทอผ้าของชาวเชียงใหม่มีที่มาอย่างไร

1.1.....

1.2.....

2. การทอตีนจกแม่แจ่มมีมาประมาณกี่ปีแล้ว

.....

3. การทอตีนจกแม่แจ่มเริ่มมีในสมัยกษัตริย์พระองค์ใด

.....

4. การถ่ายทอดวิธีการจกของแม่แจ่มเป็นการถ่ายทอดในลักษณะใด

.....

5. การทอตีนจกเป็นการทอในส่วนใดของผ้าชิ้น

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลยชุดที่ 2

คำสั่ง : จงเติมคำตอบ

1. การทอดผ้าของชาวเชียงใหม่มีที่มาอย่างไร

1.1.....ซื้อผ้าจากลาวมาทอดแล้วนำกลับไปขายที่ลาวอีกที

1.2.....ทอดโดยการไ้วัฒนธรรมของตนเองเป็นหลัก

2. การทอดดินจกแม่แจ่มมีมาประมาณกี่ปีแล้ว

.....200 ปี

3. การทอดดินจกแม่แจ่มเริ่มมีในสมัยกษัตริย์พระองค์ใด

.....พ่อขุนรามคำแหง

4. การถ่ายทอดวิธีการจกของแม่แจ่มเป็นการถ่ายทอดในลักษณะใด

.....จากแม่มายังลูกสาว

5. การทอดดินจกเป็นการทอดในส่วนใดของผ้าชิ้น

.....เชิงขึ้นหรือตีนขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบงานชุดที่ 3

สภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม

1. ศึกษาใบความรู้โดยการผลัดเปลี่ยนกันอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
2. สนทนากันภายในกลุ่มว่า นักเรียนเคยเดินทางไปเข้าตัวจังหวัดโดยการโดยสารพาหนะชนิดใดบ้าง การเดินทางเป็นอย่างไร ไปเส้นทางใด
3. ทำกิจกรรมในใบคำถามชุดที่ 3

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ในความรูชุดที่ 3

สภาพภูมิศาสตร์ของอำเภอแม่แจ่ม

แม่แจ่มเป็นเมืองในหุบเขา ที่ซุกซ่อนตัวอยู่เบื้องหลังดอยอินทนนท์อันสูงตระหง่าน ปิดบังเรื่องราวหลบเร้นจากโลกภายนอก ภาพลักษณ์ของแม่แจ่มที่ผ่านมาในอดีต จึงดูเหมือนเป็นชุมชนที่ห่างไกลและกันดาร

จนถึงวันนี้ชีวิต ณ ชุมชนแม่แจ่มยังคงดำรงอยู่ท่ามกลางหุบเขาแห่งนี้ แค่เส้นทางข้ามเทือกดอยอันยาวไกลมิได้เป็นอุปสรรคต่อการไปถึงอีกแล้ว เพราะจากตัวเมืองเชียงใหม่ เข้าเส้นทางสายจอมทอง - ดอยอินทนนท์ ระยะทาง 115 กิโลเมตร หรือ 155 กิโลเมตร หากเข้าเส้นทาง สอด - แม่สะเรียง เป็นทางลาดยางตลอดสายจนถึงตัวอำเภอทั้งสองเส้นทาง ตัวอำเภอแม่แจ่มตั้งอยู่ในเขตตำบลช้างเคื่อง ติดกับลำน้ำแม่แจ่ม ในสมัยเมื่อได้ยกฐานะเป็นอำเภอ เมื่อปี พ.ศ. 2447 จึงเรียกว่าอำเภอช้างเคื่อง เป็นอำเภออยู่ 33 ปี ถึงปี พ.ศ. 2481 ประชาชนได้รับความอดอยาก ขาดแคลน จึงพากันอพยพไปอยู่ในถิ่นอื่น ๆ ทำให้จำนวนประชากรลดลง ทางราชการจึงยุบให้เป็นเพียงกิ่งอำเภอขึ้นกับอำเภอจอมทอง เปลี่ยนชื่อเป็นกิ่งอำเภอแม่แจ่ม จนถึงปี พ.ศ. 2498 ทางราชการเห็นว่าเป็นท้องที่กันดาร การคมนาคมไม่สะดวก หากขึ้นกับอำเภอจอมทอง ประชาชนจะได้รับความสะดวกในการติดต่อ จึงได้ยกฐานะเป็นอำเภอแม่แจ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 เป็นต้นมา

อาณาเขตของอำเภอแม่แจ่มนั้นกว้างใหญ่ โดยทางทิศเหนือติดต่อกับเขตอำเภอป่าาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ทิศใต้ติดต่อกับอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันออกติดกับอำเภอสะเมิง อำเภอสันป่าตอง และอำเภอจอมทองจังหวัดเชียงใหม่ ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอขุนยวม อำเภอแม่ลาน้อยและอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน คิดเป็นเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 3,361 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาประมาณ 70% ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นที่ราบเชิงเขาประมาณ 20% และที่ราบลุ่มเพียง 10%

อำเภอแม่แจ่ม ประกอบด้วยเนินเขาสูง ๆ ต่ำ ๆ สลับซับซ้อน มีที่ราบบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ และที่ราบตามหุบเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่แจ่ม จัดเป็นที่ราบขนาดเล็ก อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 เมตร ระหว่างเทือกเขาถนนธงชัยกลางและถนนธงชัยตะวันออก ซึ่งทอดตัวอยู่ในแนวเหนือ - ใต้ โดยมีดอยอินทนนท์ซึ่งสูง 2,565.33 เมตร จากระดับน้ำทะเลเป็นยอดเขาสูงสุด ลำน้ำแม่แจ่มเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านหุบเขาแห่งนี้แล้วไหลไปทางตะวันออกลงสู่แม่น้ำปิง

ณ บ้านสบแจ่ม ทางตะวันออกของอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ รวมความยาวทั้งสิ้นประมาณ 170 กิโลเมตร

อำเภอแม่แจ่มแบ่งเขตการปกครองเป็น 10 ตำบล รวม 82 หมู่บ้าน ประชากรประกอบด้วย คนเมืองร้อยละ 44 ที่เหลือเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้มีเผ่าม้ง ลีซอ และลัวะ วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอแม่แจ่มจึงประกอบด้วยชน 2 กลุ่มคือ กลุ่มคนเมือง (ไทยวน) และชาวเขา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกะเหรี่ยง ภายใต้อิทธิพลและความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา พร้อมกับการนับถือผีควบคู่กันไป ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนแม่แจ่มดำรงจารีตประเพณี วัฒนธรรมของตนไว้ได้เป็นอย่างดี นอกเหนือจากสภาพภูมิศาสตร์ อันเป็นเนินเขาที่สลับซับซ้อน (นุสรา-เดชา เตียงเกต,มปม)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบคำถามชุดที่ 3

คำสั่ง : จงเติมคำตอบ

1. พื้นที่ส่วนใหญ่ ของอำเภอแม่แจ่มมีลักษณะเป็นอย่างไร
.....
2. ตัวอำเภอแม่แจ่มตั้งอยู่ในเขตตำบลอะไร
.....
3. อาณาเขตของอำเภอแม่แจ่มติดกับจังหวัดใด (นอกเหนือจากจังหวัดเชียงใหม่)
.....
4. ลำน้ำแม่แจ่มจะไหลลงสู่แม่น้ำใด ณ บ้านสบแจ่ม
.....
5. ประชากรในอำเภอแม่แจ่มประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่ๆคือชนกลุ่มใด
.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลยชุดที่ 3

คำสั่ง : จงเติมคำตอบ

1. พื้นที่ส่วนใหญ่ ของอำเภอแม่แจ่มมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....ป่าและภูเขา.....

2. ตัวอำเภอแม่แจ่มตั้งอยู่ในเขตตำบลอะไร

.....ช้างเคื่อง.....

3. อาณาเขตของอำเภอแม่แจ่มติดกับจังหวัดใด (นอกเหนือจากจังหวัดเชียงใหม่)

.....แม่ฮ่องสอน.....

4. ลำน้ำแม่แจ่มจะไหลลงสู่แม่น้ำใด ณ บ้านสบแจ่ม

.....แม่น้ำปิง.....

5. ประชากรในอำเภอแม่แจ่มประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่ๆคือชนกลุ่มใด

.....ชาวเขาซึ่งส่วนใหญ่เป็น กะเหรี่ยง.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบงานชุดที่ 4

ลักษณะประชากรกลุ่มต่างๆที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม

1. ศึกษาใบความรู้โดยการผลัดเปลี่ยนกันอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
2. สนทนากันภายในกลุ่มถึง ประชากรเผ่าม้งและกะเหรี่ยง ว่านักเรียนเคยไปสถานที่ที่เป็นที่อยู่อาศัยของประชากรกลุ่มนี้หรือไม่ ถ้าใครเคยไป ให้เล่าลักษณะความเป็นอยู่ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
3. ทำกิจกรรมในใบคำถามชุดที่ 4

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ใบความรู้ชุดที่ 4

ลักษณะประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ใน อำเภอแม่แจ่ม

ประชากรอำเภอแม่แจ่ม

พื้นที่ของอำเภอแม่แจ่มส่วนใหญ่ประมาณ 60% เป็นพื้นที่ป่าเขา ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นเป็นที่อยู่อาศัยของพี่น้องชาวไทยภูเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น เผ่ากะเหรี่ยง ม้ง ลัวะ และลีซอ ที่ได้อยู่อาศัยตั้งรกรากในแม่แจ่มมานานหลายชั่วอายุคนแล้ว ซึ่งแต่ละเผ่าจะมีประเพณีศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่สวยงามมีคุณค่าน่าสนใจและศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

ชาติพันธุ์	ร้อยละ
กะเหรี่ยง	46
ไทยพื้นเมือง	44
ม้ง	6
ลัวะ	3
ลีซอ	1
รวม	100

ไทยพื้นเมือง

พื้นที่ของอำเภอแม่แจ่ม ซึ่งมีทั้งหมด 3,361 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาประมาณ 70 % ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นที่ราบเชิงเขาประมาณ 20 % และที่ราบลุ่มเพียง 10% มีลำน้ำแม่แจ่มเป็นแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน และที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่แจ่มนี้เองมีชาวไทยพื้นเมืองได้อาศัยอยู่กระจัดกระจาย เป็นชุมชนใหญ่บ้าง เล็กบ้าง ตามสภาพของพื้นที่ ลักษณะเด่นของชาวไทยพื้นเมืองของแม่แจ่มจะมีลักษณะเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน มีความโอบอ้อมอารี รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีพื้นบ้าน โดยเฉพาะพิธีความเชื่อโบราณ เช่น คติเกี่ยวกับการตาย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดเป็นต้น และอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นมรดกตกทอดมาชั่วลูกชั่วหลาน ก็คือลวดลายตีนจกแม่แจ่มซึ่งเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นและสร้างลวดลายขึ้นบนผืนผ้าด้วยการจก คือการทอ หรือควักเส้นฝ้ายสีต่าง ๆ ที่พุ่งสลับกันเพื่อให้เกิด

ลวดลายต่าง ๆ ขึ้นมาซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป นอกจากนั้นชุมชนคนเมืองปัจจุบัน มีการพัฒนาระบบการเกษตร การบูรณะวัดวาอารามเป็นต้น

กะเหรี่ยง (ปากกะญอ)

นับว่ากะเหรี่ยงเป็นพี่น้องชาวไทยภูเขาที่มีจำนวนมากที่สุดที่อาศัยในอำเภอแม่แจ่ม กะเหรี่ยงหรือ “ปากกะญอ” จะมีลักษณะความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการเลี้ยงตนเองเพื่อการยังชีพ โดยการทำการเกษตรและไร่หมุนเวียนและการทำนาดำเป็นขั้นบันไดตามหุบเขาเป็นหลัก ส่วนการเลี้ยงสัตว์ จะเลี้ยงจำพวกไก่ หมู วัว ควาย เพื่อใช้ในพิธีกรรมและใช้แรงงาน พี่น้องกะเหรี่ยง หรือ “ปากกะญอ” จะมีสังคมที่เรียบง่ายสันโดษ สังเกตจากบ้านที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะสร้างด้วยไม้ยกพื้นเหนือพื้นดินหลังคามุงด้วยใบตองหรือหญ้าคามีห้องเดียว มีเตาไฟอยู่ในห้อง ไม่มีหน้าต่าง ลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว คือมีพ่อ แม่ ลูก พี่น้องกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญแก่ฝ่ายหญิงมากกว่าฝ่ายชายมาก การสืบสายเลือดจะนับถือญาติทางฝ่ายหญิง ความรักซึ่งเป็นรากฐานของการมีครอบครัว หนุ่มสาวชาวกะเหรี่ยงจะเริ่มต้นจากการเกี่ยวพาราสี ซึ่งจะเกิดจากพิธีกรรมต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน เช่น พิธีแต่งงาน งานศพ โดยหนุ่มสาวจะร้องเพลง (ขอปากกะญอ) ตลอดคืน ก่อนที่จะมีการแต่งงานเกิดขึ้นประเพณีของกะเหรี่ยงจะห้ามไม่ให้มีการสัมผัสหรือถูกเนื้อต้องตัวกันของหนุ่มสาวก่อนแต่งงานหากมีการฝ่าฝืนจะถูกลงโทษโดยการปรับไหม เพราะประเพณีกะเหรี่ยงจะถือความบริสุทธิ์ เราจะสังเกตความบริสุทธิ์ของหญิงสาวชาวกะเหรี่ยงได้จากเสื้อผ้าชุดที่สวมใส่ หากเป็นหญิงสาวสวมชุดขาวยาวถึงน่อง ก็แสดงว่ายังบริสุทธิ์ ไม่ได้แต่งงาน ซึ่งเรียกชุดนี้ว่า “เซวา” แต่ถ้าหญิงใดแต่งงานมีครอบครัวแล้วจะสวมใส่ “เซวา” ไม่ได้ แต่จะเปลี่ยนเป็นชุดสองท่อน สีส้มแดง ซึ่งแสดงว่าแต่งงานแล้ว เรียกชุดนี้ว่า “เซไม่ซู”

แม้ว (ม้ง)

พี่น้องชาวไทยภูเขาอีกเผ่าหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่กระจัดกระจาย ตามพื้นที่เชิงเขาของอำเภอแม่แจ่มคือ เผ่าแม้ว หรือม้ง เป็นชุมชนที่นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่บนภูเขาสูงครัวเรือน ชาวแม้วส่วนมากจะประกอบด้วยหลาย ๆ ครอบครัวจำนวนสมาชิก จะอยู่รวมกันตั้งแต่ 2-30 คนขึ้นไป โดยที่มีชายที่เป็นอาวุโสเป็นหัวหน้า พี่น้องชาวม้งมีความเชื่อว่าตราบโดที่บิดามารดายังมีชีวิตอยู่ จะแยกครอบครัวไปอยู่ต่างหากไม่ได้ สมาชิกในครอบครัวจะมีความสัมพันธ์ในฐานะญาติ แต่ถ้าญาติที่เป็นสตรีคนใดไปแต่งงานแล้ว ความสัมพันธ์ในฐานะญาติก็เป็นอันสิ้นสุดลง

ประเพณีที่สำคัญของชาวม้งคือ ประเพณี “กินวอ” หรือปีใหม่ม้ง จะมีขึ้นประมาณเดือนธันวาคมถึงมกราคมของทุกปี เป็นประเพณีที่สำคัญของชาวม้ง สาวชาวม้งจะนำชุดประจำเผ่าที่ตนอุตสาหกรรมเย็บปักถักร้อยด้วยตนเองมาเป็นเวลานาน ออกมาสวมใส่อวดเพื่อนบ้าน รวมทั้งหนุ่มม้งต่างแดนที่มาเที่ยว เด็ก ๆ จะวิ่งเล่นตามลานกว้างของหมู่บ้าน รวมทั้งการเล่นตีลูกข่างอย่างสนุกสนาน หนุ่มสาวจะออกมาเล่นโยน “ลูกสะกอบ” คู่กัน เล่นกันว่าการโยน “ลูกสะกอบ” นี้เป็นการนำไปสู่เส้นทางแห่งความรักและชีวิตคู่ของหนุ่มสาวชาวม้ง กล่าวคือฝ่ายชายที่จ้างหมายปองหญิงสาวที่ตนชื่นชอบ หลังจากนั้นในตอนกลางคืนก็จะมีกาเที่ยวไปมาหาสู่กันจนประเพณีกินวอเสร็จ ผู้ชายที่หมายปองสาวผู้ใดก็จะพาหนีไปอยู่ที่บ้านของตนสักระยะหนึ่ง หลังจากนั้นก็จะพาผู้ใหญ่มาสู่ขอตามประเพณีต่อไป

ประเพณีกินวอ จะมีประมาณ 3 - 7 วัน วันแรกจะเป็นการเชิญชวนแขกญาติพี่น้องมาเยี่ยมเยียนบ้าน วันที่สองพี่น้องชาวม้งแต่ละครอบครัวจะพากันไปรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ ที่ตนเคารพนับถือรวมทั้งการไปเคารพศพของบรรพบุรุษ วันที่สามของประเพณี จะเป็นวันที่สนุกสนานกับการเล่นต่างๆปัจจุบันอาจจะมีการแข่งขันกีฬาเช่นฟุตบอล วอลเลย์บอล ด้วย(คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการอำเภอแม่แจ่ม,2541)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบคำถามชุดที่ 4

คำสั่ง : จงเติมคำต่อไปนี้

1. คนไทยพื้นเมืองในอำเภอแม่แจ่มมีหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นมรดกตกทอดชั่วลูกชั่วหลานคืออะไร

2. กะเหรี่ยง เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าอะไร

3. "เซวา" ในภาษากะเหรี่ยงคืออะไร

4. ม้ง เรียกอีกชื่อว่าจะไร

5. วันปีใหม่ของชาวม้งคือประเพณีอะไร

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลยชุดที่ 4

คำสั่ง : จงเติมคำต่อไปนี้

1. คนไทยพื้นเมืองในอำเภอแม่แจ่มมีหัตถกรรมพื้นบ้านเป็นมรดกตกทอดชั่วลูกชั่วหลานคืออะไร

การทอผ้าตีนจก

2. กะเหรี่ยง เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าอะไร

ปกากะยอ

3. "เซวา" ในภาษากะเหรี่ยงคืออะไร

ชุดของหญิงสาวกะเหรี่ยงที่ยังไม่ได้แต่งงานเป็นชุดสีขาวที่ยาวถึง

4. มั่ง เรียกอีกชื่ออะไร

แม่ว

5. วันปีใหม่ของชาวมั่งคือประเพณีอะไร

ประเพณีกินวอ

ใบงานชุดที่ 5

ลักษณะประชากรกลุ่มต่างๆที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม (2)

1. ศึกษาใบความรู้โดยการพลัดเปลี่ยนกันอ่านให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
2. สนทนากันภายในกลุ่มถึง ประชากรเผ่าลื้อ และลัวะ ว่านักเรียนเคยไปสถานที่ ที่เป็นที่อยู่อาศัยของประชากรกลุ่มนี้หรือไม่ ถ้าใครเคยไปให้เล่าลักษณะความเป็นอยู่ให้เพื่อนในกลุ่มฟัง
3. ทำกิจกรรมในใบคำถามชุดที่ 5

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ในความรู้ชุดที่ 5

ลักษณะประชากรกลุ่มต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่แจ่ม (2)

ชาวลัวะ

บนทิวเขาตลับขั้วชั้นของอำเภอแม่แจ่ม ทางด้านทิศตะวันตก ห่างจากที่ว่าการอำเภอแม่แจ่มประมาณ 40 กว่ากิโลเมตร จะมีพี่น้องชาวไทยภูเขาอีกเผ่าหนึ่งอาศัยอยู่คือชาวลัวะ เป็นชาวไทยภูเขาเผ่าหนึ่งของแม่แจ่มที่มีประวัติอันเก่าแก่ มีเรื่องเล่าต่อ ๆ กันว่าชาวลัวะสมัยก่อนเป็นผู้ครอบครองนครเวียงฟิงค์ (เชียงใหม่ในปัจจุบัน) เป็นกลุ่มชนที่รักความสงบมาก ต่อมาถูกรุกรานขับไล่โดยชาวยวน หรือโยนกยกทัพมาตีเมืองจนแตกและ ขับไล่ชาวลัวะผู้รักความสงบถอยร่นหนีเข้าไปอยู่ตามป่าเขากระจัดกระจายกันอยู่ (ปัจจุบันเป็นพื้นที่บางส่วนของอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน และพื้นที่บางส่วนของอำเภอแม่แจ่ม) ถึงแม้กระจัดกระจายกันอยู่ แต่ชาวลัวะจะเดินทางไปมาหาสู่กันอยู่ตลอดเวลาโดยเฉพาะช่วงเวลาที่แต่ละหมู่บ้านมีพิธีกรรมต่าง ๆ

ปัจจุบันชาวลัวะในอำเภอแม่แจ่ม มีอยู่ 5 หมู่บ้าน คือบ้านมือหลวง ต.บ้านทับ บ้านเฮาะ บ้านแปะบ้านกอกน้อย บ้านของ ต.ปางหินฝน ซึ่งมีทั้งหมดประมาณ 3% ของประชากรทั้งหมดของอำเภอ สภาพความเป็นอยู่ของชาวลัวะ จะหาเลี้ยงชีพด้วยการทำอาชีพเกษตร สิ่งที่โดดเด่นของชาวลัวะคือ ความสามัคคี ซึ่งถ้ามีพิธีกรรม หรืองานเกี่ยวกับการปลูกสร้างบ้านเรือนใหม่ ชาวลัวะทุกหลังคาเรือนก็จะมาช่วยเหลือกันหมด สิ่งที่โดดเด่นอีกประการก็ คือ การสืบทอดบรรพบุรุษของตนเอง เช่น การผลิตเครื่องใช้ส่วนตัว ด้วยงานฝีมือของตนเองไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าประจำเผ่า ทุ่งย่าม เครื่องประดับของผู้หญิงที่ผลิตด้วยเม็ดเงินหรือเหรียญเงิน กำไลข้อมือที่มีลักษณะเป็นเกลียว กำไลแขน ต่างหู สำหรับผู้ชายมักผลิตเครื่องใช้ส่วนตัวเช่นกัน เช่น การผลิตฝักมิดที่เป็นเงินมีลวดลายสวยงาม ของที่น่ายินใจที่ชาวลัวะผลิตและสะสมคือ "กล้องบูชา" (ไปบียาสูบ)

ชาวลัวะไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เมื่อมีครอบครัวจะชอบการสุบยาเป็นชีวิตจิตใจ ถ้าเราสัมผัสกับชีวิตชาวลัวะอย่างใกล้ชิด เราจะได้เห็นกล้องยาสูบหลาย ๆ รูปแบบ การแต่งกายของหญิงชาวลัวะที่กลมกลืนกับธรรมชาติและสวยงาม รวมทั้งพิธีกรรม ความเชื่อของชาวลัวะอีกหลาย ๆ อย่าง เช่น พิธีสังเวทียูญาณเสาสลักหิน หรือ "เสาสะกั้ง" ของคนลัวะ

ลือชอ

จากอำเภอแม่แจ่มขึ้นไปทางตอนเหนือประมาณ 90 กิโลเมตร เราจะพบหมู่บ้านหนึ่งในเขตตำบลแจ่มหลวง ซึ่งยังคงเป็นเอกลักษณ์ของชาว “ลือชอ” ไว้อย่างสวยงามหน้าชม ผู้หญิงนุ่งกางเกงยาวคลุมเขาสีดำ สวมเสื้อคลุมทับสีฟ้า เขียว ม่วง เป็นเส้นแขนยาวคอป้าย แดง รอบคอเป็นผ้าสีดำ ต่อด้วยแถบริ้วต่าง ๆ ดวงหน้าของหญิงสาวมักจะประดับด้วย “สร้อยคาง” ช่วยให้ดวงหน้าเด่นงามยิ่งนัก ผู้ชายนุ่งกางเกงขายาวคลุมเขาสีดำเล็กน้อย นิยมใช้สีเขียว สีฟ้า และสีน้ำเงิน ใส่เส้นแขนยาวคอป้ายสีดำ สวมผ้าพันแขนสีดำ เข็มฟ้าหรือเขียวก่อน ผู้ชายลือชอจะสวมเสื้อเต็มยศซึ่งประกอบด้วยกระดุมเงินกับพู่ใหม่ เฉพาะวันปีใหม่หรือประเพณีที่สำคัญเท่านั้น

ประเพณี เทศกาลปีใหม่ของพี่น้องชาวลือชอ จะเป็นงานที่สำคัญที่สุดในรอบปี ของชาวลือชอก็ว่าได้ ปกติจะเป็นต้นเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งจะเป็นช่วงที่อากาศหนาวเย็น เป็นเวลาที่ทุกคนมีจิตใจปลอดโปร่ง เนื่องจากงานหนักในรอบปีได้สิ้นสุดลง ทุกคนจะดีใจแล้ว ผู้หญิงลือชอเตรียมตัดเย็บเสื้อผ้าชุดใหม่ให้สมาชิกครอบครัว ผู้ใหญ่ในบ้านช่วยกันฆ่าหมู ทำหมูเค็มในฤดูปีใหม่ ผักดอง ผักตากแห้ง ไว้เตรียมต้อนรับแขก งานปีใหม่ของชาวลือชอจะเริ่มวันสุดท้ายของปีเก่าทุกบ้านจะยิงปืน นึ่งข้าวเหนียวที่แช่ไว้ตั้งคืนก่อน เมื่อข้าวเหนียวเริ่มสุกแล้วก็นำมาตำในครกใหญ่ผสมกับงาขาว เรียกว่า “ข้าวปึก” “ป้า ป้า” รุ่นอรรยัก้าแขกมาเยี่ยมในช่วงนี้พี่น้องชาวลือชอจะนำเอามาแจกกันในตอนกลางคืนการเดินรำจะเริ่มขึ้น ซึ่งชาวลือชอส่วนใหญ่จะชอบการเดินรำกันมากทั้งเด็กและผู้ใหญ่ โดยจะเดินตามเสียงเพลงจาก “ผู้หญิงหรือชื่อบี๋” ทุกบ้านจะพากันเดินรำรอบ ๆ ต้นไม้ปีใหม่ของทุก ๆ บ้าน

เป็นการอวยพรอวยชัยแก่กัน งานปีใหม่ของชาวลือชอจะมี 3 วันด้วยกัน ซึ่งในช่วงวันสุดท้ายชาวบ้านจะดำหัวที่บ้านผู้นำ (หัว ๆ ณะ) และเดินรำกันถึงกลางคืน งานปีใหม่จะเป็นงานที่สนุกสนานที่สุด เป็นวันที่พี่น้องชาวลือชอรอคอย (คณะอนุกรรมการฝ่ายวิชาการอำเภอแม่แจ่ม, 2541)

ใบคำถามชุดที่ 5

คำสั่ง : จงเติมคำตอบ

1. ในสมัยก่อนชาวลัวะ เป็นผู้ครองนครใด

2. ชนกลุ่มใดเป็นผู้ขับไล่ชาวลัวะให้เข้าไปอยู่ตามป่า

3. ของที่น่าสนใจที่ชาวลัวะผลิตและสะสมคืออะไร

4. หญิงสาวชาวลีซอมักประดับดวงหน้าด้วยอะไร

5. งานปีใหม่ของชาวลีซอจะจัดขึ้นกี่วัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบเฉลยชุดที่ 5

คำสั่ง : จงเติมคำตอบ

1. ในสมัยก่อนชาวลัวะ เป็นผู้ครองนครใด

นครเวียงพิงค์ หรือ เชียงใหม่

2. ชนกลุ่มใดเป็นผู้ขับไล่ชาวลัวะให้เข้าไปอยู่ตามป่า

ชาวยวน หรือ ไยนก

3. ของที่นำสนใจที่ชาวลัวะผลิตและสะสมคืออะไร

กล้องปุยยา (ไปปียาสูบ)

4. หญิงสาวชาวลีซอมักประดับดวงหน้าด้วยอะไร

สร้อยคาง

5. งานปีใหม่ของชาวลีซอจะจัดขึ้นกี่วัน

3 วัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่อง การทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 2 ประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

วัฒนธรรมประเพณี เป็นสิ่งที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษมาอยู่ถึงทุกวันนี้ในปัจจุบัน เราควรเรียนรู้เพื่อสืบสานความดีและความงดงามแห่งคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. เล่าลักษณะการปฏิบัติในประเพณีพื้นบ้านของตนได้
2. เล่าถึงที่มาของประเพณีและ พิธีพื้นบ้านของตนได้

เนื้อหา

ประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม

1. คติเกี่ยวกับความตาย
2. ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด
 - พิธีเสาะคนเกิด
 - พิธีตัดเกิด
3. ประเพณีปีใหม่หรือสงกรานต์
 - พิธีฮอมสวดยและดำหัวคนเฒ่าคนแก่
 - พิธีล่องสังขาร
4. ประเพณีอื่นๆ
 - การตานข้าวใหม่
 - การดักข้าวล้นบาตร
 - การตานหัวพระเจ้า
 - การเลี้ยงผีเจ้านาย
 - การเลี้ยงผีปู่ย่า

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูนำภาพประเพณีไทยมาให้นักเรียนดู แล้วช่วยกันทายว่าประเพณีต่าง ๆ ในรูปภาพ เรียกว่าประเพณีอะไรบ้าง

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียนคนละ 1 ชุด
2. ให้นักเรียนฟังเทปบันทึกเสียงเรื่อง "ประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม"
3. ให้นักเรียนทำกิจกรรมในใบงานที่ครูให้
4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 5 กลุ่ม และอภิปรายในเรื่องที่ฟังโดยกำหนดหัวข้อในการ

อภิปรายคือ

- นักเรียนเคยร่วมพิธีใดบ้าง (เล่าสู่กันฟัง)
- ในการร่วมพิธีแต่ละครั้งนักเรียนมีความเข้าใจในสาเหตุของการปฏิบัติพิธีเหล่านั้นหรือไม่ ถ้าเข้าใจ เข้าใจอย่างไร

- นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไร ในการปฏิบัติประเพณีหรือพิธีนั้นๆ

5. ให้ตัวแทนกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปราย

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงประเพณีพื้นบ้านของอำเภอแม่แจ่ม

สื่อการเรียนรู้การสอน

1. ภาพประกอบการเรียนการสอนชุดประเพณีไทย
2. ภาพประกอบการเรียนการสอนชุดประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม
3. เทปบันทึกเสียง
4. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต

- 1.1 การฟัง
- 1.2 การอภิปราย
- 1.3 การรายงาน
- 1.4 การมีส่วนร่วม

2. การตรวจใบงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

บทบันทึกเสียงเรื่อง "ประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม"

1. ประเพณีเกี่ยวกับความตาย

ความตายนั่นเป็นสิ่งที่แน่นอนไม่มีใครหนีพ้นพุทธศาสนาได้พยายามสอนให้ทุกคนใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท อิทธิพลของศาสนา มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวแม่แจ่มไม่น้อยเช่นกัน จะเห็นได้ว่าคนเฒ่าคนแก่ พ่ออู๊ย แม่อู๊ย ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มักจะตระเตรียมเสื้อผ้า ชินตีนจก และข้าวของเครื่องใช้ที่จำเป็นใส่ไว้ในถุง กระบุงหรือตะกร้า เตรียมพร้อมสำหรับตัวเอง เมื่อเวลาจากโลกนี้ไป เพื่อไม่ให้ลำบากแก่ลูกหลาน หรือคนที่อยู่ข้างหลัง

ทุกวันนี้เรายังพบเห็นได้เสมอ ถ้าในชุมชนมีใครไม่สบายเจ็บไข้ได้ป่วย โดยเฉพาะคนแก่ คนเฒ่า ชาวบ้านที่ทราบข่าวก็จะหอบเสื้อผ้าห่ม ไปเป็นเพื่อนถึงบ้าน บางครั้งไปกันจนแทบจะไม่มีที่นอนก็มี เพราะมันเป็นความเจ็บไข้ของชุมชนด้วย ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของคนใดคนหนึ่ง สิ่งที่คุณป่วยได้รับก็คือ กำลังใจที่จะต่อสู้กับความเจ็บป่วย หลายรายก็หายจากโรคภัย หลายรายก็จากไป แต่เป็นการจากไปด้วยความสงบสุข

คนเฒ่าคนแก่แม่แจ่มหลายคนมักจะกล่าวว่า ความตายไม่ใช่สิ่งที่น่ากลัว เพราะเป็นการกลับสู่บ้านเก่า กลับไปยังที่ที่เราเคยมา ในชีวิตหนึ่งนั้นเรามีโอกาสกลับมาเกิดใหม่อีกถึง 32 ครั้ง ตามขวัญของเรา

2. ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

พิธีเสาะคนเกิด

หรือหาว่าใครมาเกิดเป็นลูกของเรา ผู้ทำพิธีส่วนใหญ่จะใช้ม้าชี (คนทรง) ของมีเจ้านายเป็นคนเสาะ (หา) โดยใช้ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อน และเอาด้ายเส้นเล็ก ๆ ผูกตรงกลางแกว่งบนรอบ ๆ ทารกที่เกิดใหม่ อายุประมาณ 1 เดือน แล้วถามว่าใครมาเกิด โดยไล่ชื่อพ่ออู๊ย แม่อู๊ย ไปเรื่อย ๆ ถ้าตรงกับชื่อไหนข้าวจะหยุดแกว่ง ส่วนผู้มาเกิดจะเป็นบรรพบุรุษ ปู่ย่าในสายผีเดียวกัน หลังจากนั้นก็จะถามต่ออีกว่าอยากได้สือะไร เช่น สีขาว สีเหลือง สีแดง ฯลฯ

พิธีนี้เชื่อกันว่าถ้าทำถูกต้องดีแล้ว เด็กคนนั้นจะเลี้ยงง่ายไม่ไข้โรค นอกจากนั้นการที่ทราบว่ามีใครมาเกิดนั้น เช่น ปู่ ย่า ก็จะทำให้เด็กคนนั้นได้รับการเอาใจใส่ดูแลมากยิ่งขึ้นไม่ใช่เฉพาะพ่อแม่เท่านั้น แม่รวมทั้งคนภายในชุมชนนั้นด้วย

พิธีตัดเกิด

หรือปัดรังควาน พิธีนี้ ทำขึ้นเพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ที่ตั้งท้อง โดยมีหมอผีเป็นผู้ทำพิธี โดยทำสะตวงวางไว้ข้างหน้าผู้ที่ตั้งท้อง ซึ่งนั่งแล้วยื่นเท้าทั้ง 2 ไปข้างหน้า แล้วเอาเส้นฝ้ายมัดที่ข้อเท้ากับสะตวงที่ตั้งห่างไป 1 เมตร มีเชียงวางรองตรงกลาง หมอผีก็จะชักดาบทำพิธีไล่ผี แล้วใช้มีดดาบฟันเส้นฝ้ายให้ขาดจากกันเป็นอันเสร็จพิธี พิธีนี้ยังใช้กับเด็กที่กำลังโตเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย

3. ประเพณีปีใหม่หรือสงกรานต์

ตรงกับวันที่ 13 - 14 - 15 เมษายนของทุกปี ประเพณีปีใหม่ในแม่แจ่มนั้น มีข้อสังเกตที่น่าสนใจอยู่ 2 ประการ ซึ่งในอนาคตอาจจะหมดไปจากแม่แจ่มก็ได้

พิธีขอมส่วยและดำหัวคนเฒ่าคนแก่

ซึ่งก็คือการนำเอาข้าวตอกดอกไม้ ขนม ของกินของใช้ต่างๆ ไปให้ตามบ้านพ่ออ้าย แม่อ้าย บ้านเก๊าผี บ้านผีเจ้านายเพื่อเป็นการระลึกบุญคุณของคนเฒ่าคนแก่ที่เคยเลี้ยงดูตนเองมา รวมทั้งผีปู่ย่า และผีเจ้านายด้วยที่คอยช่วยปกปักรักษาให้ตนเองอยู่รอดปลอดภัยมาจนถึงทุกวันนี้

พิธีขอมส่วยนี้ นอกจากจะเป็นการระลึกถึงบุญคุณของบรรพบุรุษแล้ว ยังช่วยให้คนรุ่นใหม่ในแต่ละสายผีได้พบปะรู้จักกัน ว่าใครเป็นใครอยู่ที่ไหนบ้าง

นอกจากนี้การไปดำหัวคนเฒ่าคนแก่นั้น ยังเป็นการเชื่อมหรือสืบต่อวันธรรม ชุมชนจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งนับวันจะจางหายไปกับสังคมยุคโลกาภิวัตน์

พิธีล่องสังขาร

จะทำตรงกับวันที่ 13 เมษายนของทุกปี ในแม่แจ่ม พิธีนี้ยังหลงเหลืออยู่เฉพาะบ้านยางหลวง และบ้านทัพเท่านั้น พิธีจะเริ่มต้นโดยชาวบ้านมาช่วยกันสร้างสะตวงขนาดใหญ่ แล้วนำไปวางบนแพ บนสะตวงก็จะมีอาหารต่าง ๆ ตุง ดอกไม้ ข้าวตอก และแป้งซึ่งทำมาจากข้าวเหนียว พอถึงช่วงบ่ายชาวบ้านก็จะช่วยกันเอาซอ้ง ฉาบ กลอง ตีแห่รอบหมู่บ้านแล้วนำไปวางไว้กลางแม่น้ำแม่แจ่ม พ่อหนานจะเป็นคนทำพิธี โดยเอาแป้งมาเสกแล้วแบ่งกันไปคนละเล็กน้อย ชาวบ้านที่ได้แป้งก็จะนำมาเกลือกตามเนื้อตามตัว ตามใบหน้า บนหัว แล้วก็ปั้นเป็นรูปปีเกิดของตัวเอง แล้วก็นำไปวางบนสะตวง เอาน้ำขมิ้นส้มป่อยรดหัวลงไปบนสะตวงด้วย หลังจากนั้นก็เป็นการเล่นน้ำตามน้ำ หลายคนก็จะพากันดำน้ำลอดแพ (เชื่อว่าจะได้โชคดี) แล้วก็ปิดรายการด้วยการยิงปืนได้อีกทีหนึ่งก็ถือว่าเป็นการเสร็จพิธี ชาวบ้านก็พากันเดินขึ้นฝั่งด้วย

ความอิมเอบใบหน้าก็ลายพร้อยด้วยแป้งข้าวเหนียว ผู้ที่ไม่เข้าใจในพิธีกรรมเหล่านี้ก็คิดเอาเองว่า เมื่อถึง เทศกาลสงกรานต์ก็ต้องมีการเล่นปะแป้งโดยเฉพาะไล่ปะแป้งสาว ๆ

4. ประเพณีอื่นๆ

• ประเพณีการตานข้าวใหม่

เป็นประเพณีที่กระทำกันในช่วงหลังฤดูการเก็บเกี่ยวนิยมทำกันในวันเพ็ญเดือน 4 (เดือน 2 ไทย) เรียกว่าสี่เป็ง

ตามความเชื่อของชาวบ้านนั้นเชื่อว่า ผลผลิตที่ได้มานั้น นอกจากจะด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเองแล้ว ธรรมชาติและความคุ้มครองจากบุคคลหรือสิ่งที่ตนนับถืออยู่นั้น ช่วยให้ผลผลิตนั้นด้วยอันได้แก่ ผีฟ้า ผีฝ่าย ผีปู่ผีย่า บรรพบุรุษ หรือกระทั่งคนแก่คนเฒ่าที่นับถือ รวมถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้นเมื่อมีผลผลิตใหม่เกิดขึ้น จึงนึกถึงการตอบแทนคุณและการบูชาต่อสิ่งเหล่านี้ เกิดเป็นประเพณีการตานข้าวใหม่ขึ้นพิธีกรรมที่สำคัญในประเพณีนี้ นอกจากการหอมสวຍ คือ การนำเอากวยดอกไม้อ้อ ข้าวปลา อาหารไปบูชาต่อผีย่า คนเฒ่าคนแก่ การตานข้าวเจ้า (ถวายข้าวพระพุทธ) ใส่บาตรแด่พระสงฆ์ ตานขันข้าว (ถวายสังฆทาน) อุทิศส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับแล้ว ยังมีพิธีกรรมที่แตกต่างจากประเพณีอื่น ๆ อีกคือ

การตักข้าวล้านบาตร คือการนำข้าวสารมาใส่บาตร จนล้นกองท่วมพื้น เป็นสัญลักษณ์ของความบริบูรณ์ที่ต้องการให้มีนับแต่วันนี้ถึงวันข้างหน้าพร้อม ๆ กันการบูชาต่อพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

การตานหัวพระเจ้า ที่มาของประเพณีนี้คือ ความรู้สึกที่ผูกพันกับธรรมชาติและศรัทธาที่มีต่อพระศาสนา คือ ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยวอากาศจะหนาวชาวบ้านนิยมนั่งผิงกองไฟในตอนเช้า ซึ่งในความเชื่อของชาวบ้าน พระพุทธเจ้าก็หน้าจะได้รับความหนาวนี้เหมือนกัน จึงพากันรวบรวมฟืนซึ่งนิยมใช้ไม้เป็นหนามซึ่งไม่ได้ใช้ประโยชน์จากในปากของรวมกันจุดไฟเป็นพุทธบูชา พิธีกรรมนี้จะกระทำกันแต่เช้ามีดี ประมาณตี 4 ของวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 4 (เหนือ) โดยพระ เณร จะเป็นผู้ประกอบพิธีจุด ชาวบ้านบางส่วนก็จะตื่นขึ้นมาร่วมพิธีนี้ด้วย ท่ามกลางความหนาวเหน็บของทุกปี

นอกจากประเพณี พิธีกรรมที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้วแม่แจ่มยังมีประเพณีเกี่ยวกับศาสนา ความเชื่ออีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นประเพณีตานก๋วยสลาก เทศน์ธรรมเดือนยี่ ในเทศกาลยี่เป็ง หรืองานบุญอื่นๆ ตามประเพณีทางศาสนา นอกจากนี้แล้วยังมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับ “ผี” ซึ่งถือเป็น

ความเชื่อที่มีมาแต่เดิมที่ว่า ชีวิตคนผูกพันอยู่กับธรรมชาติ ดิน ฟ้า อากาศ กันธากเหง้า เผ่าพันธุ์ การให้ความเคารพและสักการะต่อสิ่งเหล่านี้ จึงนับเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตของคนแม่แจ่ม พิธีกรรมเหล่านี้ได้แก่

การเลี้ยงผีเจ้านาย

ผีเจ้านายในความเชื่อของคนแม่แจ่ม เป็นผีเจ้าเมืองที่คุ้มครองปกป้องรักษาชุมชนและผู้คนเมืองแม่แจ่ม ชาวแม่แจ่มเมื่อมีการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือมีเหตุเภทภัย การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ยังมี การบอกกล่าว และเชิญเจ้านายอยู่ถึงทุกวันนี้

“ผีเจ้านาย” ในแม่แจ่มมีอยู่หลายองค์หรือหลายตนหากแต่เจ้านายหลวง หรือพระยาหลวง ตามที่ชาวบ้านเรียกกันเมื่ออยู่องค์เดียว ในปัจจุบันหอเจ้านายหลวง อยู่เขตบ้านบางหลวง อำเภอแม่แจ่ม ซึ่งจะมีพิธีบูชาเช่นไหว้เป็นประจำทุกปีเรียกว่า “เลี้ยงผีเจ้านาย” แต่จะมีการเลี้ยงใหญ่ในทุก ๆ 3 ปี ซึ่งผู้ที่ให้ความเคารพนับถือจะมาจากทุกหมู่บ้าน ในอำเภอแม่แจ่ม (ซึ่งเป็นคนเมืองโดยส่วนใหญ่)

การเลี้ยงผีปู่ย่า

โดยทั่วไปในวันที่มีพิธีกรรมสำคัญเกิดขึ้นในบ้านไม่ว่าการแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในบ้าน จะต้องมีการบอกกล่าว ผีปู่ย่าโดยผ่านทาง “เก๊าผี” เป็นผู้กระทำพิธีบอกกล่าวเมื่อมีคนในครอบครัวเตรียมเครื่องเช่นไหว้ไปหาเก๊าผี จะเป็นคนในตระกูลคนใดคนหนึ่ง ซึ่งถูกคัดเลือกมาให้เป็นผู้ประกอบพิธีบอกกล่าวหรือติดต่อกับผีปู่ย่า นอกจากนี้ในประเพณีตานข้าวใหม่ หรือวันขึ้นปีใหม่ ก็จะมีการ “ซอมสอย” ซึ่งผู้ที่เป็นลูกหลาน จะนำสอยหรือกรวยดอกไม้ทั้งปลาอาหารไปไหว้ผีปู่ย่า ส่วนการเลี้ยงผีปู่ย่า มักจะใช้ไก่ต้ม 1 คู่ เหล้า ข้าวตอก ดอกไม้ การเลี้ยงจะกระทำในกรณีที่คนในตระกูลเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วย หรือกระทำ “ผิดผี”

สายผีปู่ย่าในอำเภอแม่แจ่ม จะแบ่งออกเป็นหลายสายแตกต่างกันออกไป แต่ละสายก็จะมีเก๊าผีของสายตนเอง ดังนั้น ผู้คนที่แม่แจ่มก็จะมีเครือญาติโยมผูกพันกันในหลายหมู่บ้านเปรียบกับต้นไม้ใหญ่ที่มีรากแตกแขนงยึดเกาะผืนแผ่นดินแห่งนี้ อย่างเหนียวแน่นทีเดียว

อย่างไรก็ตามนอกจากการเลี้ยงผีเจ้านาย และผีปู่ย่า ยังมีการเลี้ยงผีอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต ปากท้อง และการทำมาหากินที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ดินฟ้าอากาศ ได้แก่ การเลี้ยงผีฟ้า ผีฝ่าย ผีคุ้ม ตลอดจนการบูชาแม่น้ำ เป็นต้น(นุสรา – เดชา เตียะเกตุ,มปม)

ใบงาน

เรื่องประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม

คำสั่ง : จงจับคู่ชื่อประเพณีหรือพิธีกรรมกับ คำสำคัญที่เกี่ยวข้อง กับพิธีกรรมนั้น ๆ

1. คติเกี่ยวกับความตาย	ก. เรียกว่าสี่เป็ง ทำหลังฤดูการเก็บเกี่ยว
2. พิธีเสาะคนเกิด	ข. พระยาหลวง อยู่ในเขตบ้านยางหลวง
3. พิธีตัดเกิด	ค. ทำตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี
4. พิธีฮ่อมสวย	ง. ทำกับเด็กอายุประมาณ 1 เดือน
5. ประเพณีตานข้าวใหม่	จ. ทำให้พิธีแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือมีสมาชิกใหม่
6. การดักข้าวลันบาตร	เกิดในบ้าน
7. การตานหัวพระเจ้า	ฉ. คนเฒ่าคนแก่จะเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับ
8. การเลี้ยงผีเจ้านาย	ตนเองเมื่อจากโลกนี้ไป
9. พิธีล่องสังขาร	ช. ทำเพื่อให้กำลังใจสตรีมีครรภ์
10. การเลี้ยงผีปู่ย่า	ซ. นำข้าวตอกดอกไม้อุปถัมภ์คนเฒ่าคนแก่
	ฌ. ทำในฤดูหนาว สุมฟืนเป็นพุทธบูชา
	ญ. สัญลักษณ์ของความบริบูรณ์ที่ต้องการให้ดี
	ตั้งแต่วันนี้ถึงวันข้างหน้า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลย

เรื่องประเพณีพื้นบ้านแม่แจ่ม

คำสั่ง จงจับคู่ชื่อประเพณีหรือพิธีกรรมกับ คำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมนั้นๆ

...ฉ.	1. คติเกี่ยวกับความตาย	ก. เรียกว่าสี่เป็ง ทำหลังฤดูการเก็บเกี่ยว
...ง.	2. พิธีไล่คนเกิด	ข. พระยาหลวง อยู่ในเขตบ้านยางหลวง
...ช.	3. พิธีตัดเกิด	ค. ทำตรงกับวันที่ 13 เมษายน ของทุกปี
...ซ.	4. พิธีฮ่อมสวย	ง. ทำกับเด็กอายุประมาณ 1 เดือน
...ก.	5. ประเพณีตานข้าวใหม่	จ. ทำให้พิธีแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ หรือมีสมาชิกใหม่
...ญ.	6. การตักข้าวล้นบาตร	เกิดในบ้าน
...ณ.	7. การตานหลวงพระเจ้า	ฉ. คนเฒ่าคนแก่จะเตรียมสิ่งของเครื่องใช้สำหรับ
...บ.	8. การเลี้ยงผีเจ้านาย	ตนเองเมื่อจากโลกนี้ไป
...ป.	9. พิธีล่องสังขาร	ช. ทำเพื่อให้กำลังใจสตรีมีครรภ์
...จ.	10. การเลี้ยงผีปู่ย่า	ซ. นำข้าวดอกดอกไม้ไปดำหัวคนเฒ่าคนแก่
		ณ. ทำในฤดูหนาว สุมฟืนเป็นพุทธบูชา
		ญ. สัญลักษณ์ของความบริบูรณ์ที่ต้องการให้ติดตั้ง
		แต่วันนี้ถึงวันข้างหน้า

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่อง การทอดผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 3 โบราณสถาน และโบราณวัตถุที่สำคัญของแม่แจ่ม จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมา ความรู้เรื่องและความเลื่อมใสในอดีตของแม่แจ่มก็คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นร่องรอยของความเจริญรุ่งเรืองที่ยังคงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. บอกชื่อโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของแม่แจ่มได้
2. อธิบายลักษณะและบอกความสำคัญของโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญของแม่แจ่มได้

เนื้อหา

โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอแม่แจ่ม

- วัดพระธาตุช้างเค่ง
- วัดกองกาน
- วัดพุทธเอ็น
- ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าแดด
- กิจกฏวัดยางหลวง
- พระเจ้าแสนทองวัดเจียง
- ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดกองแขก

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูให้นักเรียนดูภาพโบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอแม่แจ่มแล้วสอบถามว่า

นักเรียนรู้จักหรือไม่ อยู่ที่ไหน นักเรียนเคยไปหรือไม่ เคยเห็นหรือไม่ แล้วติดภาพบนกระดาน

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียนคนละ 1 ชุด
2. ให้นักเรียนฟังเทปบันทึกเสียงเรื่อง “โบราณสถานโบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอแม่แจ่ม” 2 ครั้ง
3. ให้นักเรียนทำกิจกรรมในใบงานที่ครูมอบให้
4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่ม แล้วอภิปราย ในเรื่องที่ฟังโดยกำหนดหัวข้อในการอภิปรายคือ
 - โบราณสถานและโบราณวัตถุนั้นๆ ตั้งอยู่ที่ใดในตัวอำเภอ
 - โบราณสถานและโบราณวัตถุแต่ละแห่ง ละอย่างมีความเป็นมาอย่างไร
 - โบราณสถานและโบราณวัตถุแต่ละแห่ง ละอย่างมีความสำคัญอย่างไร
5. ให้ตัวแทนกลุ่มแต่ละกลุ่มออกมารายงานผลการอภิปราย

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญ ของอำเภอแม่แจ่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. ภาพโบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอแม่แจ่ม
2. เทปบันทึกเสียง
3. วิชิต
4. ใบงาน

การวัดและการประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การฟัง
 - 1.2 การอภิปราย
 - 1.3 การรายงาน
 - 1.4 การมีส่วนร่วม
2. การตรวจใบงาน

ภาคผนวก

บทบันทึกเสียงเรื่อง "โบราณสถาน โบราณวัตถุที่สำคัญของอำเภอแม่แจ่ม"

สิ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นมา ความรุ่งเรืองและความเสื่อมในอดีตของแม่แจ่ม ก็คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในหุบเขาเล็ก ๆ แห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องสัมฤทธิ์พิเศษกระเบื้อง เครื่องถ้วย เศษอิฐ เศษปูน และพระพุทธรูป โดยเฉพาะซากวัดร้างตามริมฝั่งแม่น้ำแม่แจ่ม และในป่าเขา ประมาณกันว่าไม่ต่ำกว่าพันแห่ง เล่ากันว่าในสมัยโบราณ แม่แจ่มเคยเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอนพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของเชียงใหม่ บางท่านถึงกับเรียกว่า "ดินแดนแห่งดาชิ"

ทุกวันนี้ร่องรอยความเจริญรุ่งเรืองของแม่แจ่ม ยังหลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา จากโบราณสถานต่าง ๆ ดังนี้

1. วัดพระธาตุช้างเคื่อง

วัดพระธาตุนี้สร้างขึ้นในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจน มีเพียงจารึกในแผ่นไม้ว่า เจ้าแก้วเมืองมา และอัครชายา ชื่อนางศรีบุญยวง ได้มาบูชาและบูรณะไว้ ในปี 1609 ยังไม่สามารถทราบได้ว่าเทียบได้กับ พ.ศ. ไດ

วัดพระธาตุช้างเคื่องนี้ คนแม่แจ่มเรียกว่า "วัดหลวง" เป็นวัดที่คนแม่แจ่มให้ความเคารพนับถือมาแต่โบราณ โดยมีองค์พระธาตุ (ในตำนานกล่าวว่า บรรจุเส้นพระเกศาของพระพุทธเจ้า) ตั้งอยู่บริเวณในกลางของเมืองแม่แจ่ม และมีเจดีย์ 4 มุมเมือง อยู่รายรอบออกไป ทิศตะวันออกมีเจดีย์เรียกกุฎอยชวก ทิศใต้มีเจดีย์ดอยกุได้ ทิศเหนือมีเจดีย์ดอยสงกรานต์ ทิศตะวันตกมีเจดีย์กูบนนา

นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2537 ได้มีการขุดพบเศียรพระพุทธรูปูนปั้นขนาดใหญ่ ที่ใต้ฐานพระประธานในวิหาร เมื่อดพระศกมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว นอกจากนี้ด้านเหนือขององค์พระธาตุยังมีวิหาร ซึ่งมี "พระมหากัจจายะนะ" ขนาดหน้าตักประมาณ 4 ศอก ประดิษฐานอยู่ในตำนานกล่าวว่า ได้เสด็จมาประทับอยู่ ณ ที่นี้พร้อมกับพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล

2. วัดกองกาน

ตั้งอยู่ริมแม่น้ำแม่แจ่ม ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่มประมาณ 7 กิโลเมตร ภายในวิหารหลังใหญ่ นั้น ประดิษฐานพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูนขนาดใหญ่ ขนาดหน้าตักประมาณ 9 ศอก ซึ่งคนแม่แจ่ม เรียกว่า “พระเจ้าตันหลวง” เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองที่ชาวแม่แจ่มให้ความเคารพมาตลอด ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ คนแม่แจ่มไปสรงน้ำกันทุกปี

สิ่งสำคัญของวัดนี้ คือ วิหารหลวง ที่สร้างคลุมพระเจ้าตันหลวงไว้ เป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่งดงามอีกหลังหนึ่งของแม่แจ่ม ใช้ไม้เป็นกระเบื้องมุงหลังคา นับวันจะหาดูได้ยากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นลวดลายแกะสลักที่หน้าบรรณก็แปลกตาและสวยงามยิ่ง แต่ทั้งนี้ก็กำลังจะทรุดโทรม ผุพังไปตามกาลเวลา และในอนาคตอันใกล้หากคนแม่แจ่มไม่สนใจรักษาไว้ วิหารหลังนี้คงถูกรื้อเปลี่ยนสภาพไปอย่างแน่นอน จึงน่าที่ชาวแม่แจ่มจะช่วยกันอนุรักษ์ไว้

3. วัดพุทธเอ็น

ชาวบ้านมักเรียกว่า “วัดเอ็น” อยู่ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 3 กิโลเมตร

ในตำนานพระเจ้าเสียบโลกกล่าวว่า เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จมายังดอยอ่าวกาหรือ ดอยอินทนนท์เพื่อโปรดเวไนยสัตว์ พระองค์ได้เห็นเสือสองพี่น้องกำลังต่อสู้กันเพื่อแย่งที่หากิน พระองค์จึงเสด็จมาเพื่อห้ามเสือทั้งสอง เมื่อเสด็จมาถึงบริเวณน้ำบ่อแก้ว เสือทั้งสองได้ต่อสู้กันแล้ว พระองค์ได้ตะโกนห้ามออกไป ต่อมาบริเวณแห่งนั้นได้มีการสร้างวัดขึ้น เรียกว่า วัดเอ็น แต่ลำเนียงชาวแม่แจ่มเรียกเป็น วัดเอ็น หรือ วัดพระธาตุเอ็น มาจนถึงทุกวันนี้

ในบริเวณวัดพุทธเอ็นนี้มีโบราณสถานที่สำคัญ 2 อย่างคือ

1. สีนน้ำ หรือโบสถ์กลางน้ำ ตั้งอยู่บริเวณหน้าวัดติดกับน้ำบ่อแก้ว ซึ่งมีน้ำไหลออกมาตลอดทั้งปี โบสถ์หลังนี้สร้างขึ้นในสมัยรัชการที่ 5 หรือประมาณ 100 ปีที่แล้ว มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก ภายใน พระภิกษุจะนั่งได้ประมาณ 7 – 8 รูป ตั้งอยู่ตรงกลางน้ำ มีพญานาค 2 ตัวขนาบข้าง หลังคามุงด้วยกระเบื้องไม้ ด้านหน้าแกะสลักเป็นรูปพญานาค 2 ตัว ดอกโบตั๋น ทุกวันนี้ยังใช้เฉพาะประกอบพิธีบวชพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น

คติการบวชในโบสถ์กลางน้ำนี้ ถือว่าเป็นการบวชพระภิกษุสงฆ์ที่มีความบริสุทธิ์มากที่สุด ได้รับอิทธิพลมาจากฝ่ายลังกา ในล้านนาได้รับคติเช่นนี้มา

ปัจจุบันการบวชกลางน้ำนี้ได้ยกเลิกไปหมดแล้ว โบสถ์กลางน้ำที่วัดพุทธเอ็นแห่งนี้ จึงเหลืออยู่เพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

2. วิหารหลวง ตั้งอยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ ห่างจากน้ำบ่อแก้วประมาณ 50 เมตร เมื่อยืนอยู่หน้าวิหารมองไปทางทิศตะวันออก ผ่านโบสถ์และน้ำบ่อแก้วจะมองเห็นดอยอินทนนท์ที่ตั้งตระหง่านเด่นเป็นสง่าวิหารหลังนี้สร้างขึ้นในยุคเดียวกับวิหารวัดป่าแดด คืออายุร้อยปีเศษ สันนิษฐานกันว่าสร้างขึ้นโดยเจ้าเมืองแม่แจ่มในสมัยนั้นร่วมกับบริษัทฝรั่งที่เข้ามาสัมปทานป่าไม้สักให้การสนับสนุน เดิมทีภายในวิหารหลังนี้มีภาพจิตรกรรมฝาผนังทั้งดงามมาก เป็นฝีมือช่างสกุลไทยใหญ่ ปัจจุบันยังคงหลงเหลือเพียงภาพเดียว เนื้อหาประติมากรรมทางด้านหลัง

4. ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดป่าแดด

วัดป่าแดดตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าผา อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตรบนถนนสายฮอด - แม่แจ่ม สร้างขึ้นโดยเจ้าเมืองแม่แจ่ม ในสมัยเดียวกับวิหารวัดพุทธเอ็น มีอายุประมาณ 100 ปีเศษ

ภายในวิหารนี้มีภาพจิตรกรรมฝาผนังสกุลไทยใหญ่ ที่ยังมีความสมบูรณ์มากที่สุด ในเชียงใหม่ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับไตรภูมิ พุทธประวัติ เวลสันตระกูลต่าง ๆ

ภาพจิตรกรรมเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนแม่แจ่มในช่วงศตวรรษที่ผ่านมา เช่น การแต่งกาย การนุ่งผ้าขึ้นดินจก การเกล้ามวยผม การสักยันต์ การทำนา การเล่นซอ ฯลฯ

ภายในวิหารแห่งนี้ นอกจากภาพจิตรกรรมฝาผนังแล้วยังมีธรรมมาศ

5. กิจกฐวัดยางหลวง

ตั้งอยู่ในพระอุโบสถวัดยางหลวง อยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่มประมาณ 4 กิโลเมตร

คำว่า "กิจกฐ" นี้สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากภาษา "กิจกฐ" ในประเทศอินเดีย ซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จไปนั่งภาวนาอยู่ในถ้ำ

สิ่งที่หน้าสนใจสำหรับกิจกฐวัดยางหลวงแห่งนี้ มีอยู่ 3 ประการคือ

1. ลวดลายปูนปั้นเขากิจกฐ มีความงดงามมาก มีทั้งรูปนก นาค กินนร กินรีสัตว์ต่างในหิมพานต์ ซึ่งเป็นการผสมผสานศิลปะพม่า ลังกา และล้านนาเข้าด้วยกัน โดยเฉพาะรูปสิงห์ผยองยืนกางกงเล็บ เป็นศิลปะลังกาที่หาได้ยาก

2. บริเวณตรงกลางของกิจกฐ จะสร้างเป็นซุ้มเล็กเข้าไปเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ด้านหน้าของซุ้มสร้างเป็นกุเล็ก ๆ (เจดีย์) สำหรับบรรจุพระธาตุ บังพระพุทธรูปไว้ เมื่อดูจากรูปแบบของสถาปัตยกรรมสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของคนแม่แจ่มในสมัยก่อนนั้นว่าให้ความเคารพกับพระธาตุอย่างยิ่ง

3. จารึกฐานพระพุทธรูป ซึ่งได้กล่าวถึงปีที่มีการฉลองตรงกับปี พ.ศ. 2026 ตรงกับสมัยของพระติโลกราช หรือประมาณ 500 กว่าปีที่แล้ว ซึ่งจารึกนั้นสอดคล้องกับหลักฐานโบราณคดีอื่น ๆ ที่กระจัดกระจายอยู่รอบ ๆ วัด เช่น เศษเครื่องถ้วยสังคโลก เวียงกาหลง หมิง และเวียงดนาม เป็นต้น

6. พระเจ้าแสนทองวัดเจียง

อยู่ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร

พระเจ้าแสนทอง นับเป็นพระคู่บ้านเมือง ที่ชาวแม่แจ่มให้ความเคารพนับถือมาตลอด โดยเฉพาะในปีใหม่ที่เกิดเหตุอาเพศ ฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ก็มีการทำพิธีอัญเชิญท่านออกแห่ทั่วเมืองเพื่อของฝน

ครั้งแรกก่อนที่พระเจ้าแสนทองจะนำมาประดิษฐานไว้ที่วัดเจียงแห่งนี้ มีผู้ไปพบในวัดร้างกลางป่า ถูกไฟป่าไหม้จนทรุดโทรม เหลือรอดเพียงพระสัมฤทธิ์องค์เดียวเห็นเป็นอัครวรย จึงได้อัญเชิญมาและเรียกขานว่าพระเจ้าแสนทองมาแต่ตอนนั้น

ขนาดของพระเจ้าแสนทองนั้นหน้าตักกว้างประมาณ 1 ศอก ปางมารวิชัย อังสะพาดยาวลงมาถึงพระนาภี เป็นศิลปะเชียงแสนยุคที่ 3 ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสุโขทัยค่อนข้างมาก หรือนิยมเรียกกันว่า พระสิงห์สาม นั่นเอง

เมื่อให้พระเจ้าแสนทองเรียบร้อยแล้ว เดินอ้อมไปด้านหลัง จะพบกับเจดีย์รูปทรงแปลกตา มีฉัตรปักอยู่บนยอด สร้างขึ้นในสมัยใดไม่ปรากฏชัด สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากเจดีย์ในยุคแรกของล้านนาหรือมอญ

เดินเลียบถนนหลังวัดไปทางด้านทิศใต้จะพบกุฏิหรือเจดีย์อีกหลังหนึ่ง มีรูปทรงต่างออกไป สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในยุคแรกๆ ของล้านนาเช่นกัน น่าเสียดายว่ากุฏิหลังนี้ปัจจุบันแทบจะไม่เห็นรูปทรงเดิมซึ่งเป็นเจดีย์ย่อมุมแบบล้านนาโบราณสวยงามมาก

7. ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดกองแขก

ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่แจ่มประมาณ 7 กิโลเมตร บนถนน สายฮอด – แม่แจ่ม

ชุมชนบ้านกองแขก นับเป็นชุมชนเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของแม่แจ่ม ซึ่งเป็นที่รวมของกลุ่มชาวบ้านที่อพยพมาจากที่ต่างๆ เช่น ชาวแม่พริกจากลำปาง ชาวเชียงแสนจากเชียงราย จากน่าน และเชียงคำ เป็นต้น

เมื่อมีชุมชนเกิดขึ้น การก่อสร้างวัดและศาสนสถานต่างๆ ก็เกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะวิหาร วัดทองแห่งนี้เก่าแก่มากกว่าร้อยปี เป็นฝีมือของช่างจากชาวลำปางที่อพยพมาอยู่ด้วยกัน และที่สำคัญก็คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนคอสองของวิหารนั้น มีความแปลกตาเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวแม่แจ่มก็ว่าได้เพราะภาพแต่ละภาพนั้น จิตรกรผู้วาดได้ใส่อารมณ์วัดปลายพู่กันอย่างละเอียดคมยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ รูปเทวดาพ่อนรำและรูปชาดกต่าง ๆ (นุสรา - เดชา เตียงเกตุ, มปม)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบงาน

คำสั่ง : เมื่อฟังเทปเสียงแล้วจงตอบคำถามว่า สิ่งต่อไปนี้อยู่ในวัดใด

วัดทองแหก วัดยางหลวง วัดเจียง วัดป่าแดด
วัดพระธาตุช้างเค่ง วัดพุทธเอ็น วัดกองกาน

- 1. พระเจ้าตนหลวง
- 2. วิหารหลวง
- 3. เจดีย์ 4 มุมเมือง
- 4. จิตรกรรมฝาผนังสกุลไทยใหญ่ที่ยังความสมบูรณ์มากที่สุด
ในเชียงใหม่
- 5. ลวดลายปูนปั้นภูเขาภิกขุ
- 6. จารึกบนฐานพระพุทธรูป
- 7. กู่เก่า
- 8. สิ้นน้ำ
- 9. พระเจ้าแสนทอง
- 10. ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนคอกสอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบเฉลย

คำสั่ง : เมื่อฟังเทปเสียงแล้วจงตอบคำถามว่า สิ่งต่อไปนี้อยู่ในวัดใด

วัดทองแหก วัดยางหลวง วัดเจียง วัดป่าแดด
วัดพระธาตุช้างเค่ง วัดพุทธเอ็น วัดทองกาน

วัดทองกาน....	1. พระเจ้าตนหลวง
วัดพุทธเอ็น....	2. วิหารหลวง
วัดพระธาตุช้างเค่ง....	3. เจดีย์ 4 มุมเมือง
วัดป่าแดด....	4. จิตรกรรมฝาผนังสกุลไทยใหญ่ที่ยังความสมบูรณ์มากที่สุด
ในเชียงใหม่
วัดยางหลวง....	5. ลวดลายปูนปั้นภูเขาภิกขุ
วัดยางหลวง....	6. จารึกบนฐานพระพุทธรูป
วัดเจียง....	7. กู่เก่า
วัดพุทธเอ็น....	8. สีนํ้า
วัดเจียง....	9. พระเจ้าแสนทอง
วัดทองแหก....	10. ภาพจิตรกรรมฝาผนังบนคอสอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

แผนการสอนที่ 4 วิถีชีวิตกับการทอผ้า จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

หัตถกรรมการทอผ้าตีนจก เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับธรรมชาติ อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงรากฐานของอุดมคติ เนื่องในพุทธศาสนาที่ครอบคลุมผู้คนที่ย้ายอยู่ในชุมชนแห่งนี้

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. อธิบายวิถีแห่งชีวิตของสตรีแม่แจ่มกับชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผ้าตีนจกได้
2. อธิบายถึงการถ่ายทอดประสบการณ์การทอผ้าของชาวแม่แจ่มได้
3. อธิบายถึงอิทธิพลของวัดที่มีต่อผ้าตีนจกได้

เนื้อหา

วิถีชีวิตกับการทอผ้า

- สตรีแม่แจ่มกับชีวิตที่เกี่ยวกับผ้าตีนจก
- การถ่ายทอดประสบการณ์การทอผ้าจากแม่สู่ลูก
- อิทธิพลของวัดกับผ้าจก

กิจกรรมการเรียนการสอน

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูนำนักเรียนสนทนาถึงกิจวัตรประจำวันที่นักเรียนปฏิบัติอยู่เป็นประจำทุกวัน

ขั้นกิจกรรมการเรียนการสอน

1. แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม แล้วศึกษาใบความรู้ที่ครูมอบหมายให้แต่ละกลุ่ม

ทำกิจกรรมตามใบสั่งงาน

2. ให้แต่ละกลุ่มออกมาอภิปรายงานที่ได้รับมอบหมายจากครู

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปถึงวิถีชีวิตกับการทอผ้า

สื่อการเรียนการสอน

ของชุดการสอน 3 ชุดประกอบด้วยเรื่อง

1. สตรีแม่แจ่มกับชีวิตที่เกี่ยวข้องกับผ้าตีนจก
2. การถ่ายทอดประสบการณ์การทอผ้าจากแม่สู่ลูก
3. อิทธิพลของวัดกับผ้าจก

การวัดผลและการประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การอภิปราย
 - 1.2 การรายงาน
 - 1.3 การมีส่วนร่วม
2. การตรวจแบบฝึกหัดที่อยู่ในชุดการสอน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ภาคผนวก

ใบความรู้ที่ 1

บทความเรื่องผู้หญิงแม่แจ่มกับชีวิตที่แบบชดกับผืนผ้า

ผู้หญิงแม่แจ่มกับชีวิตที่แบบชดกับผืนผ้า

เป็นที่ทราบกันดีแล้วว่าการทอผ้าของผู้หญิงไทยไม่ใช่อาชีพ หากเป็นการผลิตขึ้นเพื่อใช้ ดังนั้นเมื่อจะกล่าวว่าผู้หญิงแม่แจ่มแทบทุกคนเป็นช่างทอผ้า คำว่า “ช่างทอผ้า” ในที่นี้ย่อมต่างจาก “ช่างทำผ้าม” ในเมือง (ซึ่งประกอบกิจเพื่อหารายได้) ในแม่แจ่มหรือที่อื่น ๆ ที่มีประเพณีการทอผ้า ช่างทอผ้าจะหมายถึง ผู้ที่มีทักษะอันเชี่ยวชาญในการทอผ้า แม้ทักษะในการทอผ้าและผืนผ้าที่ทอขึ้นมามีความหมายมากกว่าการผลิตขึ้นเพื่อใช้เพียงอย่างเดียว หรือที่เรียกกันโดยนักวิชาการเป็นภาษาคล่องจองกันว่า “การสร้างและเสพ” ศิลปวัฒนธรรม

การทอผ้านอกจากจะมีความหมายในทางธรรม ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมี ความหมายในทางสังคมในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการวัดคุณค่าของผู้หญิง นิทานพื้นบ้านต่าง ๆ ในกลุ่มคนไทยมักมีเรื่องราวของการเลือกคู่ครองของผู้ชายโดยใช้ทักษะในการทอผ้าของผู้หญิงเป็นเกณฑ์ ในล้านนาก็เช่นกันในนิทานพื้นบ้านซึ่งมีต้นแบบจากวรรณกรรมพุทธศาสนาเรื่องนางอุทรา ซึ่งรู้จักแพร่หลายในภาคกลางว่า “ปลาบู่ทอง” และปรากฏในภาคเหนือในชื่อ “เต้าน้อยทองคำ” นั้น เจ้าพระยาสามารถรู้ได้ว่านางลูกแม่เลี้ยงที่ปลอมตัวเข้ามาในวัง หาใช้นางอุทราเมียของตน ก็จากฝีมือในการทอหูกซึ่งเทียบเคียงกันไม่ได้นิทานเรื่องเต้าน้อยทองคำนั้น เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในดินแดนล้านนาและได้แพร่กระจายไปถึงแม่แจ่มด้วย นอกจากจะสอนศีลธรรมเหมือนนิทานเรื่องอื่นๆ แล้ว นิทานเรื่องนี้ยังได้สอดแทรกระบบคุณค่าดั้งเดิมของท้องถิ่นไว้อย่างแยบยล จนจดจำและสืบทอดต่อกันมานานหลายชั่วคน

แม่ต้องเป็นผู้หญิงร่างเล็ก เช่นเดียวกับผู้หญิงแม่แจ่มทั่ว ๆ ไป แม้ว่าปีนี้แม่ต้องจะอายุ ๗๘ ปีแล้ว แต่ยังกระฉับกระเฉง และสายตานั้นก็ดีขึ้นตานั่งทอผ้าและถักแหได้ แม่ต้องถักแหไปพลางเล่าด้วยความจำอันแจ่มชัดว่า เมื่อเป็นสาวรุ่น แม่ต้องได้เรียนรู้ ฝึกฝนอะไรหลาย ๆ อย่างเช่นการทำกับข้าว การบ้านการเรือน การทอผ้า ตลอดจนคำอู้ปาวอู้สาวที่จดจำไว้และใช้บ่อย เมื่อถึงเวลาที่มีหนุ่มมา “แอ่ว” สาวไหนช่างเจรจาภาษาเชิงกวีที่หนุ่มสาวล้านนาให้ได้ตอบกันครั้งอดีต ก็มักจะได้แต่งงานก่อนเพื่อน ภาพที่ตัวเองนั่งปั่นฝ้ายบนชานบ้านพูดคุยกับหนุ่ม ๆ ยามค่ำคืนนั้น ยังฝังอยู่ในความจำของแม่ต้อง ความเป็นผู้หญิงช่างเจรจาและช่างทอผ้านี้เองที่ทำให้แม่ต้องเป็นสาวอยู่ได้ไม่นาน ก็ได้แต่งงาน เลื้อย ชื่น สละ (ทีนอน) ผ่าหลบ (ผ้าปูทีนอน) ผ่าตวบ (ผ้าห่ม)

รวมทั้งหมอนที่ทอเตรียมไว้เพื่อการแต่งงานจึงได้นำออกมาใช้ถึงตรงนี้ แม่ต้องรำพันด้วยความเสียดายว่าผู้หญิงแม่แจ่มสมัยนี้ไม่มีการเตรียมเครื่องใช้แบบนี้ด้วยตนเองแล้ว แต่มักจะไปซื้อสำเร็จรูปมาจากตลาดในเมือง ชีวิต "แม่เฮือน" ของแม่ต้องผ่านไปกับการเลี้ยงลูกดูแลบ้านเรือน ทำนา ทำไร่ แต่ไม่ละทิ้งการทอผ้าและไม่ห่างจากวัด เมื่อถึงงานบุญหรือวันศีลหลวงแม่ต้องไปร่วมทำบุญด้วย พร้อมทั้งทอผ้าไปทานให้วัด เช่น ผ้าเท็งพระเจ้า (ผ้าเหนือเศียรพระพุทธรูป) ผ้าสัปทน รวมทั้งตุ้มตามประเพณีนิยมของล้านนา

ครั้งแม่ต้องพ้นภาระการเลี้ยงดูลูกซึ่งเติบโตกันหมดแล้ว แม่ต้องก็เริ่มไปวัดสม่ำเสมอทุกวัน ศีลมิได้ขาด แม่ต้องมีเวลาทอผ้ามากขึ้นกว่าเดิม พอถึงชีวิตในช่วงเข้าวัดเฒ่าแก่ แม่ต้องหรือผู้หญิงแม่แจ่มคนอื่น ๆ เริ่มเตรียมตัว "กลับบ้านเก่า" บัดนี้แม่ต้องจึงมีสิ่งของเครื่องใช้ที่ตระเตรียมไว้พร้อมแล้วเพื่อที่จะนำไปใช้ด้วยเมื่อเวลากลับบ้านเก่ามาถึง แม่ต้องเล่าด้วยสายตาอันเป็นสุขว่า สิ่งของที่เตรียมไว้นั้นได้แก่

1. คัมภีร์ใบลานที่เรียกว่า "ธัมมกัมม" (กรรมวาจา) ๑ ผูก โดยมีหลานชายซึ่งกำลังบวชเรียนอยู่เป็นผู้จาร (เขียนด้วยเหล็กแหลมบนใบลาน)
2. เครื่องแต่งกายอันประกอบด้วยเสื้อ ขึ้นตีนจก ซึ่งทอด้วยตนเอง
3. เครื่องนอน เช่น หมอน ผ้าตบ (ผ้าห่ม) ผ้าหลบ (ผ้าปูที่นอน) หมอน ซึ่งทอด้วยตนเองเช่นกัน ทั้งนี้ก็ต้องไม่ลืมเสื้อด้วย
4. เครื่องใช้อื่น ๆ เช่น ชันโดก กล่องข้าว ถ้วยชาม ช้อน น้ำดัน (คนโท) แก้วน้ำ และกระโถน

เป็นอันว่าแม่ต้องพร้อมแล้วที่จะกลับบ้านเก่า เมื่อถึงเวลา ลูกหลานก็จะนำสิ่งของเหล่านี้ไปทานให้กับแม่ต้องที่วัด ในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นอะไรมามากน้อยเพียงใด แม่ต้องก็พอใจจะเอาไปเพียงแค่นี้ตามประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านาน (เครือมาศ วุฒิการณ์, 2537)

ใบงานที่ 1

1. ให้ตัวแทนในกลุ่มอ่านออกเสียง บทความเรื่อง “ผู้หญิงแม่แจ่มกับชีวิตที่แนบชิดกับผืนผ้า” ให้สมาชิกในกลุ่มฟัง
2. วิพากษ์ และอภิปราย ตามหัวข้อดังต่อไปนี้
 - 2.1 ช่างทอผ้ามีความหมายว่าอะไร
 - 2.2 วรรณกรรมเรื่องนางอุทธรฯ ได้กล่าวถึงสตรีกับผ้าทอไว้อย่างไรบ้าง
 - 2.3 เรื่องของแม่ตอง ให้ซักคิดและสอนอะไรแก่นักเรียนบ้าง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

ใบความรู้ที่ 2

บทความเรื่อง จากแม่ถึงลูก : ความผูกพันของก๊อท

จากแม่ถึงลูก : ความผูกพันบนก๊อทผ้า

เป็นที่ทราบกันดีในบ้านป่าแดดว่า แม่เหือนเป็นช่างทอฝีมือเอกที่ทอตีนจกลายหงส์ดำ ซึ่งถือว่าเป็นลายที่ยากที่สุดได้แก่นัก แม่เหือนเรียนรู้การทอผ้าจากแม่ตั้งแต่อายุได้ ๑๓ - ๑๕ ปี มรดกชิ้นเดียวที่แม่มอบให้ก็ดูเหมือนจะเป็นก๊อทผ้า และเทคนิคการทอผ้าที่แม่พร่ำสอนทุกเช้าเย็น พอแม่เหือนได้ทำหน้าที่แม่บ้านแม่เหือน จึงถ่ายทอดมรดกที่รับมาให้ลูกสาวตามที่ได้ร่ำเรียนมาจากแม่ เริ่มต้นจากการให้ทอผ้าขาวไม่มีลวดลายใด ๆ ต่อจากนั้นก็ทอผ้าตวบ หรือผ้าห่มที่มีลายแซง (ผ้าห่มที่มีพื้นสีขาวและมีลายริ้วสีแดงหรือสีดำ เรียกว่าผ้าห่มแซงแดงหรือแซงดำ) เมื่อลูกสาวทอได้คล่องแล้ว ก็จะสอนการจกผ้าให้โดยเริ่มจากการจกลายหน้าหมอน ซึ่งมีอยู่หลายลาย เช่น ลายดอกจันทร์ กุดกบ กุดผักแว่น นกนอน แต่ลายที่ง่ายที่สุดที่มักเป็นบทเริ่มต้น คือ กุดตาแซง

การฝึกให้เด็กผู้หญิงทอผ้า นั้น แม่เหือนรู้จากประสบการณ์ว่าไม่ใช่เรื่องง่ายนัก แม้ว่าการทอผ้าจะเป็นการฝึกวินัยให้กับลูกหลาน แต่ก็ต้องผ่านการบังคับขู่เข็ญเช่นกัน กว่าที่จะเสร็จสิ้นไปแต่ละผืน และกว่าจะขึ้นลายใหม่ได้นั้น ใช้เวลายาวนาน ทักษะอันชำนาญในการทอผ้า นั้น หากใช้กระบวนการรับแรงยั้งถ้าให้ก็เมืองที่ใช้กระสวยพุ่งด้วยมือแล้วกระทบพิมพ์แบบโบราณแล้ว อาจจะใช้เวลานานถึงสองปีกว่าจะทอผ้าได้แก่

แม่เหือนจะตั้งต้นลายให้และคอยกำกับกับการทออย่างสม่ำเสมอ ยากหรือง่าย ผิดหรือถูก ก็บอกกล่าวกันที่ก๊อทผ้า เพื่อกันลืมแม่เหือนจะทอจกลายต่าง ๆ เก็บไว้ให้ลูกหลานดูเป็นตัวอย่าง หลายลายบนผืนผ้าผืนยาว การวัดความชำนาญในการทอผ้า นั้นคือความสามารถในการทอตีนจกของผ้าชิ้นที่มีความยากง่ายตามความซับซ้อนของลวดลาย ลายขึ้นตีนจกที่ทอสืบกันมาในแม่แจ่ม นั้นมีมากมาย เช่นลายเชียงแสน ลายนกนอน ลายหงส์ปี หงส์ลิ่ว หงส์ปลอ่ย ลายขันสามแฉะ ลายนกคุ้ม ฯลฯ แม่เหือนถ่ายทอดตีนจกต่างๆ ที่มีอยู่มากมายนี้ให้แก่ลูกหลานจนหมดสิ้น จากลายง่ายสุดจนถึงลายที่ขึ้นชื่อว่าที่ยากนักหนาและมีใช้ว่าทุกคนจะทอได้ดังงาม คือ ลายหงส์ดำ ปกติแล้วลายสัตว์ต่าง ๆ เช่น ช้าง ไก่ ม้า ที่ปรากฏบนผืนผ้า เช่น ผ้าเช็ดหน้า สำหรับช่างทอผ้าแม่แจ่มแล้ว มักจะบอกกันว่าทอง่ายกว่าลายดอกไม้ แต่เมื่อต้องทอสัตว์ เช่น หงส์ดำ ลงบนผืนผ้าตีนจกแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องใช้ฝีมือและความชำนาญอย่างยิ่งवाद(เครือมาศ วุฒิการณ์, 2537)

ใบงานที่ 2

1. ให้ตัวแทนภายในกลุ่มอ่านบทความเรื่อง "จากแม่ถึงลูก : ความผูกพันบนก้นทอ"

ให้สมาชิกกลุ่มเพื่อฟัง

2. วิพากษ์และอภิปรายตามหัวข้อต่อไปนี้

- 2.1 การถ่ายทอดการทอผ้าจากผ้าที่นำไปขายากนั้น มีลำดับ ลวดลายอย่างไรบ้าง
- 2.2 แม่มีวิธีการอย่างไรในการถ่ายทอดการทอผ้าให้กับลูกสาว
- 2.3 ประสบการณ์ในการทอผ้าสอนอะไรบ้างที่นอกเหนือจากกระบวนการทอจาก
(เช่น วินัย อดทน ฯลฯ) จงอธิบาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ใบความรู้ที่ 3

บทความเรื่อง “จากวัดสู่บ้าน” กับการสร้างตำนานบนผืนผ้า”

จาก “วัด” สู่ “บ้าน” กับการสร้างตำนานบนผืนผ้า

ในขณะที่ผู้ชายแม่แจ่มได้โอกาสในการบวชเรียน หัดเขียนและหัดอ่านคัมภีร์ใบลาน ที่บันทึกเรื่องราวของพุทธศาสนา อีกทั้งฝึกฝนความเป็นช่างฝีมือในการแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ที่ปรากฏในข้อผ้า หน้าบัน สัตตภัณฑ์ คันทวยที่ประดับประดาในวัด ผู้หญิงจะเป็นผู้ที่ได้รับความรู้ และภูมิปัญญาต่างๆ ผ่านวัดโดยมีผู้ชายเป็นสื่อ การบวชเรียนของลูกหลานชาย จึงหมายถึงการไปรับเอาความรู้อันประเสริฐมาถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวพร้อมกับบุญกุศลที่ตามติดมา เมื่อผู้หญิงเข้าวัดไปฟังธรรมและทำบุญ ก็จะได้ยินเรื่องราวชาดกต่าง ๆ อ่านเป็นทำนองเสนาะแบบพื้นเมือง ได้มองเห็นรูปวาดที่จิตรกรฝีมือเอกบรรจงวาดฝากไว้บนผาผนังวัด เช่น วัดป่าแดด ตลอดจนได้สัมผัสความงดงามของลวดลายบนไม้แกะสลักที่ประดับประดา สิ่งเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสื่อโดยตรงและยังเป็นเครื่องหล่อหลอมจิตใจให้เกิดมีแรงบันดาลใจในการสร้างตำนานบนผืนผ้า อันเป็นการแสดงออกในทางสุนทรีย์ของผู้หญิงแม่แจ่ม

สิ่งที่ผู้หญิงได้รับความรู้ไปกับการทอดผ้า คือ ชาดก ซึ่งเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าที่มีมาในชาติก่อน ๆ ซึ่งพอออกจากวัดไปถึงบ้านแล้ว เล่าปากต่อปาก เป็นนิทานจากยายถึงแม่ จากแม่ถึงลูก ถ้าถามผู้เฒ่าผู้แก่แม่แจ่มทุกคน จะรู้จักมักคุ้นกัน จันทมาตชาดก (ซึ่งเรียกกันว่าจันทมาตปุจฉ) เวสสันดรชาดก สุวรรณสิริสา (หัวทอง) หงส์หิน บั้วระวงศ์หงส์อำมาตย์ หมาขนดำ (สุวรรณเมกษะ) เต้าน้อยทองคำ (นางอุทราหรือปลาบู่ทอง) ช้างสะตัน (ช้างฉันทันต์) ฯลฯ ชาดกเหล่านี้มีอยู่ในคัมภีร์ใบลานตามวัดต่าง ๆ ในแม่แจ่ม ถูกถ่ายทอดไปยังสมาชิกของชุมชนโดยการเทศน์ของพระในวัด หลายเรื่องได้มีกวีของล้านนาหลายคนนำไปประพันธ์เป็นคำขอมที่มีเสียงเสนาะไพเราะ ง่ายต่อการจำ และเคยถูกเผยแพร่โดยช่างขอพื้นเมือง ซึ่งเดินทางไปแสดงตามที่ต่าง ๆ สมัยเมื่อวิทยุยังเป็นสื่อที่เดียวที่ทรงพลังนั้น ชาวแม่แจ่มก็มักได้ยินคำขอมชาดกต่าง ๆ นี้ ตามสถานีวิทยุอยู่ร่มเกล้าเสมอ งานฝีมือของช่างผู้ชายในแม่แจ่มนั้นถูกค้นพบ ได้รับการศึกษาและยอมรับว่าเป็นพุทธศิลปกรรม-สถาปัตยกรรมล้านนาชั้นเยี่ยมที่แสดงออกถึงความรู้ลึกและเข้าใจอันลึกซึ้งในอุดมการณ์ของพุทธศาสนา ตัวอย่างเช่น จิตรกรรมผาผนังวัดป่าแดดที่มีทั้งพุทธประวัติ ชาดก เช่น เวสสันดร จันทมาต และรูปสัตว์ประหลาด (ภูเข่า ๗ ทิว ที่ล้อมรอบเขาพระสุเมรุ) หรือ คิชนกฏ (ตัวกู่ปราสาทที่ออกเสียงเป็นภาษาพื้นเมืองว่า “กิด - จะ - กุด”) ที่วัดยางหลวงนั้นนอกจากจะมีคุณค่าสูงด้านสุนทรีย์แล้วยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาที่ชาวบ้านแม่แจ่มมีต่อศาสนาที่ตนนับถือ และ

จัดได้ว่า เป็นศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อให้พินิจและไตร่ตรองที่ศิลปวัตถุ และเล็งเห็นอุดมการณ์ (Objective art) โดยแสดงออกในรูปแบบของการจำลองอุดมการณ์นั้น ซึ่งต่างจากศิลปะสมัยใหม่ ซึ่งแสดงออกถึงอารมณ์และความคิดของผู้สร้าง (Subjective art) ท่ามกลางบรรยากาศแห่งการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาผ่านสื่อต่าง ๆ และการดำเนินชีวิตตามวิถีตามธรรมชาติที่บรรยายมาข้างต้นนี้ ผู้หญิงแม่แจ่มได้สร้างตำนานอย่างยิ่งใหญ่ลงบนผืนผ้าซึ่งเป็นการแสดงออกในสุนทรียที่สะท้อนภูมิปัญญาได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้ชาย การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผ้าทอในเอเชียไม่ว่าจะเป็นเอเชียใต้หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ให้ความสำคัญกับสัญลักษณ์บนผืนผ้าทอในฐานะที่เป็นการแสดงออกแห่งศรัทธาและความรู้ความเข้าใจในศาสนาของผู้หญิง ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าลวดลายบนผ้า เช่น ช้าง ม้า ไก่ หงส์ นาค หรือแม้แต่หางสะเปา ซึ่งเป็นลวดลายของดินขึ้นแม่แจ่มนั้นมีความเกี่ยวข้องกับชาตคเรื่องต่าง ๆ อย่างแน่นอน ประมวลคติ (Myth) ที่ได้ยินได้ฟังในวัดและเล่ากันต่อ ๆ มานั้น ได้ถูกบันทึกไว้บนผืนผ้าเป็นแบบอย่างที่สืบทอดกันมาในชุมชนนี้ (เครือมาศ วุฒิการณ์, 2537)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบงานที่ 3

1. ให้ตัวแทนนำกลุ่มอ่านออกเสียง บทความเรื่อง "จากวัดสู่บ้าน กับตำนานบนผืนผ้า"
ให้สมาชิกในกลุ่มฟัง
2. วิพากษ์ และอภิปราย ตามหัวข้อดังต่อไปนี้
 - 2.1 ผู้หญิงได้รับอิทธิพลจากวัดในการสร้างลวดลายผ้าได้อย่างไร อธิบาย
 - 2.2 เหตุใดลายผ้าจึงเป็นลายจากชาดก
 - 2.3 ลายจากแต่ละลายมีความหมายหรือไม่ และถ้ามีจงยกตัวอย่างลายผ้าจากมา
1 ลาย พร้อมกับอธิบายลายจากนั้นด้วย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6
แผนการสอนที่ 5 ประโยชน์และความสำคัญของผ้าตีนจก จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ผ้าตีนจก เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของคนเมืองแม่แจ่มมีความผสมผสานสอดคล้องกับวิถีชีวิต การดำรงอยู่ของชุมชน มีความสำคัญทั้งทางด้านพิธีกรรม ตามความเชื่ออีกด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. บอกถึงความสำคัญของผ้าตีนจกได้
2. บอกถึงประโยชน์ของผ้าตีนจกได้

เนื้อหา

ประโยชน์และความสำคัญของผ้าตีนจก

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูอ่านบทกลอน "ผ้าชิ้นลายจก" ให้นักเรียนฟัง และชวนแปลบทกลอนบนกระดานดำ ให้นักเรียน ช่วยกันหาคำสัมผัสคล้องจอง

ขั้นสอน

1. ให้นักเรียนนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสอบถามถึงความสำคัญและประโยชน์ของผ้าจก ที่ได้แจกให้ล่วงหน้า
2. ครูเชิญวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเล่าเรื่องความสำคัญของผ้าจกแม่แจ่มในอดีตให้นักเรียนฟัง
3. นักเรียนช่วยกันอภิปรายถึงความสำคัญและประโยชน์ของผ้าจก

ขั้นสรุป

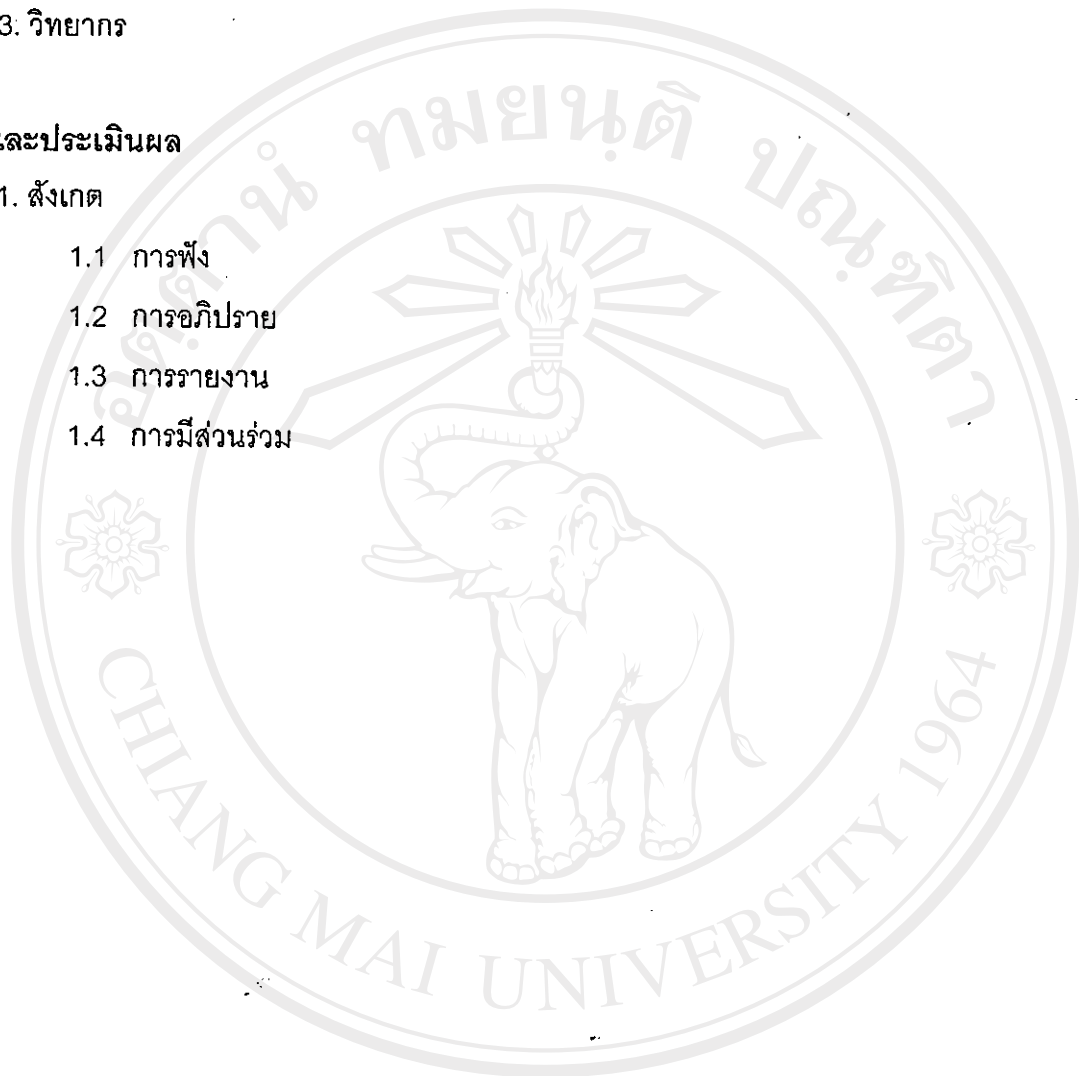
ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปถึงประโยชน์ และความสำคัญของผ้าจก

สื่อการเรียนการสอน

1. แผนภูมิคำกลอน "ผ้าซิ่นลายจก"
2. แบบสอบถามประโยชน์และความสำคัญของผ้าจก
3. วิทยากร

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การฟัง
 - 1.2 การอภิปราย
 - 1.3 การรายงาน
 - 1.4 การมีส่วนร่วม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

บทกลอน “ผ้าชิ้นลายจก”
“ผ้าชิ้นลายจก”

ผ้าลายจก คัล้ายหยกผ้าในป่าเหนือ
ยามทาบน้ำเนื้อกุลสตรีโสภีไสว
พริ้วลายผ้าหลากกลายสีดูวิไล
มีชื่อไว้ตามตำราดูหน้าฟัง

กุดหัวหมอน กุดขอบเม็ด งามเด็ดมาก
หละกอนหลาก งามชม ชุ่มปลั่งปลั่ง
ทั้งเชียงแสน หงษ์ดำ ล้ำค่าจิง
นกภูมิ น้ำซัง ขวนตลิ่ง

ยลนาคภูมิ แรมลายไทย ไหมแกมฝ้าย
งามแพรวพราว ช่างแต่งแต้ม แฉมกึ่งซิง
ร้อยประดิษฐ์ สายแกนหลอด กอดกลมกลึง
งามสวยซึ้ง เกินเอ๋ย เพยววาจา

ผ้าจกที่วณ้อยู่ที่ไหน
จะบอกให้ของเด่นดังฟังเกิดหนา
ทำกันที่เมืองแม่แจ่มแดนล้านนา
ถิ่นบ้านป่าที่น่าเที่ยวชวนเหลียวแล

อีกพักแรมมีน้ำตกคล้ายโศกเศร้า

มีน้ำแร่ให้อาบเอาเคล้ากระแสน

ขึ้นลำห้วย ชมลำน้ำ ยามลองแพ

โอ.....อุแม่ ลำน้ำแจ่มช่างแจ่มเกิน

ผ้าลายจกคัล้ายหยกผ้าในป่าหนาว

งามพริ้วพราว เค้นโดดเด่น ในโชคเขิน

หากได้ยลจะเห็นว่าล้ำค่าเกิน

ของชาวเชียง ไปเยี่ยมชมให้สนใจ

แบบสอบถาม

เรื่องประโยชน์และความสำคัญของผ้าจก

คำชี้แจง

ให้นักเรียนไปสอบถามผู้รู้ในชุมชนในประเด็นที่กำหนดให้แล้วบันทึกลงในแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้พูด

1. ชื่อ.....สกุล.....เพศ.....อายุ.....ปี
2. อาชีพ.....
3. ที่อยู่.....
4. วัน / เดือน / ปีที่สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับประโยชน์และความสำคัญของผ้าจก

1. ผ้าจกมีความสำคัญอย่างไรบ้าง
.....
2. ผ้าจกมีความสำคัญในพิธีกรรมใดบ้าง และสำคัญอย่างไร
.....
3. ผ้าจกมีความสำคัญในครอบครัวอย่างไรบ้าง
.....
4. ผ้าจกมีประโยชน์อย่างไรบ้าง
.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่อง การทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 6 องค์ประกอบและลักษณะของชิ้นตีนจกแม่แจ่ม จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ชิ้นตีนจกแม่แจ่มมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตของสตรีแม่แจ่มทุกคนตั้งแต่เกิดจนตาย สตรีแม่แจ่มที่เป็นคนเมือง จะต้องมีชิ้นตีนจกอย่างน้อยคนละ 1 ผืน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. บอกได้ว่าองค์ประกอบของชิ้นตีนจกได้
2. อธิบายลักษณะของแต่ละองค์ประกอบของชิ้นตีนจกได้

เนื้อหา

1. องค์ประกอบของชิ้นตีนจก
2. ลักษณะของชิ้นตีนจก

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูสนทนากับนักเรียนถึงเรื่องชิ้นตีนจกที่นักเรียนมี ว่ามีลักษณะใดมีสีอะไรบ้าง

ขั้นสอน

1. ครูนำชิ้นตีนจกของจริงมานำเสนอ อภิปรายว่าเหมือนกับของนักเรียนหรือไม่อย่างไร
2. ครูให้นักเรียนดูแผนภูมิองค์ประกอบของผ้าตีนจกแล้วช่วยกันวิเคราะห์และวาดภาพ

องค์ประกอบของชิ้นตีนจกลงในกระดาษระบายสีให้สวยงาม

3. ให้นักเรียนศึกษาบทเรียนโปรแกรม คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา เรื่องลักษณะของชิ้นตีนจก (ชิ้นตีนจก แบบลายโคม / ชิ้นตีนจกแบบลายกุ่ม)
4. นักเรียนและครูอภิปรายร่วมกันถึงองค์ประกอบและลักษณะของผ้าชิ้นตีนจก

ขั้นสรุป

ครูให้นักเรียนนำเสนอผลงานภาพวาดองค์ประกอบของผ้าชิ้นตีนจก

สื่อการเรียนการสอน

1. ตัวอย่างผ้าขึ้นด้นจก
2. แผนภูมิองค์ประกอบของผ้าขึ้นด้นจก
3. บทเรียนโปรแกรมชุดลักษณะของผ้าขึ้นด้นจก

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 อภิปราย
 - 1.2 รายงาน
 - 1.3 การตอบคำถาม
 - 1.4 การมีส่วนร่วม
2. การตรวจภาพวาดองค์ประกอบของขึ้นด้นจก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 7 ลวดลายจากแม่แจ่ม จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ผ้าจกนับเป็นศิลปะการสร้างลวดลายบนผ้าซึ่งแสดงออกความคิดสร้างสรรค์และอิทธิพลของชุมชนสิ่งแวดล้อมที่มีต่อผู้ทอ

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. อธิบายประเภทของลวดลายจกแม่แจ่มได้
2. บอกชนิดของลวดลายว่าอยู่ในประเภทใดได้

เนื้อหา

ประเภทลวดลายจกแม่แจ่ม

1. ลวดลายอุดมคติ
2. ลวดลายคนและสัตว์
3. ลวดลายพรรณพฤกษา
4. ลวดลายเปรียบเทียบสิ่งของใกล้ตัว

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูและนักเรียนอ่านบทกลอน "ผ้าชิ้นลายจก" แล้วสังเกตดูว่ามีลวดลายของผ้าจกกี่ลาย

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบความรู้ ให้นักเรียนศึกษาคนละ 1 ใบ
2. ครูสอบถามข้อมูลที่ได้จากใบความรู้โดยมีประเด็นดังนี้
 - 2.1 ลักษณะของลวดลายมีกี่ประเภท
 - 2.2 ลักษณะของลวดลายมีอะไรบ้าง
 - 2.3 ในแต่ละประเภทมีลวดลายอะไรบ้าง

3. ครูแสดงภาพลวดลายผ้าจากแล้วให้แต่ละกลุ่มตอบว่าลวดลายที่แสดงอยู่ในประเภทใดลงในกระดาษที่เตรียมไว้
4. ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยและตรวจคำตอบของแต่ละกลุ่ม
5. ครูและนักเรียนอภิปรายถึงลวดลายของผ้าขึ้นตีนจก

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปประเภทของลวดลายจากแม่แจ่ม

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบความรู้
2. ภาพลวดลายขึ้นตีนจก
3. แผนภูมิบทกลอน "ผ้าขึ้นลายจก"

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 ตอบคำถาม
 - 1.2 ความสนใจร่วมมือ
 - 1.3 การรายงาน
2. ตรวจงานกลุ่ม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ผ้าจกพื้นเมืองแม่แจ่ม

“ใช้สอยเพียงเส้นเพียงสี
ใช้มีเพียงเส้นเพียงสาย
ใช้งามเพียงล้วนลวยลาย
ความหมายบอกนัยชีวิต”

นุสรา เตียงเกตุ

ลักษณะของผ้าจกพื้นเมืองแม่แจ่ม

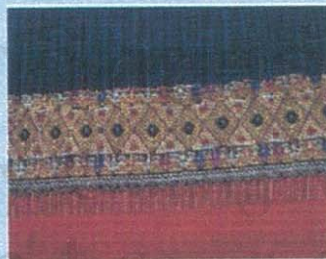

1. ส่วนเอวจก คือ ส่วนบนสุดของจก มีความยาวประมาณ 1 คืบ ในส่วนนี้ยังแยกเป็นส่วนย่อยได้อีก 2 ส่วน คือ ส่วนบนสุด หรือหัวจก ใช้ผ้าฝ้ายสีขาว ส่วนถัดลงมาเป็นแถบสีสีแดงกว้างประมาณ 5-6 เซนติเมตร ย้อมด้วยสีเปลือกมะนาว ส้มอ หรือมะเกลือ
2. ส่วนตัวจก คือ ส่วนที่อยู่ตรงกลาง ระหว่างเอวจกกับตีนจก มีความกว้างประมาณ 5-6 เซนติเมตร
3. ส่วนตีนจก คือ ส่วนที่อยู่ล่างสุดของจก จกพื้นเมืองแม่แจ่ม สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะสำคัญคือ
 - 3.1 จกพื้นจกแบบลายโกม
 - 3.2 จกพื้นจกแบบลายกุ่ม

ลักษณะลายจกพื้นเมือง

1. จกพื้นจกแบบลายโกม

เป็นลักษณะส่วนใหญ่ที่พบเห็นกันทั่วไป มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ขนมหยาบเรียบเรียงติดกันตลอดผืน ส่วนนี้เองที่เรียกว่า โกม อันเป็นองค์ประกอบสำคัญของลวยลายตีนจกเหล่านี้

ลักษณะลายขิ้นตีนจก

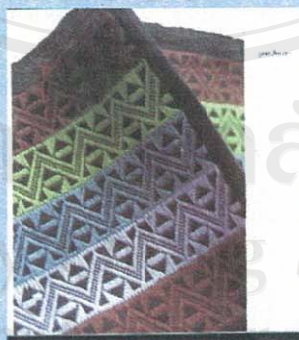
- ขิ้นตีนจกแบบลายกุม เป็นลักษณะพิเศษของขิ้นตีนจกแม่แจ่มที่มีลักษณะแตกต่างไปจากที่อื่น คือ ไม่มีองค์ประกอบของโกม ขัน และห้องนก หากแต่มีลวดลายหลักลายเดียวเรียงชิดติดกัน เป็นกลุ่มตลอดผืน ต่อด้วยทางหางสะเปา บนเชิงขิ้นสีแดง ชาวแม่แจ่มเรียกขิ้นลักษณะดังกล่าวนี้ว่า ลายกุม

องค์ประกอบลายขิ้นตีนจก

ห้องนก
ขัน
โกม
ขอไล่ หรือ นก
น้ำตัน
หางสะเปา

- องค์ประกอบของขิ้นตีนจก อาจเปลี่ยนแปลงไปตามเทคนิค หรือลูกเล่นของผู้ทอ เช่น อาจมีการเพิ่มขอไล่ห้องนก เป็นลายกุดท่อเอือนมา ซึ่งจะมีความคล้ายคลึงกับขิ้นตีนจกโบราณที่พบในแม่แจ่ม

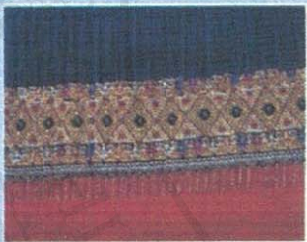

ลายกุดท่อเอือนมา

ลักษณะของลวดลายผ้าจากแม่แจ่ม

ลวดลายอุดมคติ

- เป็นลวดลายที่สะท้อนความเชื่อในศาสนา ออกมาเป็นรูปสัญลักษณ์อันเกี่ยวข้องกับศาสนาพาลวดลายลักษณะนี้ในชิ้นดินจกเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ รูปโคม ขัน น้ำตัน นาค หงส์ตะเปา ที่ประกอบขึ้นเป็นชิ้นดินจก นอกจากนี้ ยังปรากฏรูปขันดอก รูปหงส์ ในผ้าปัก (ผ้าพาคบ่า) หรือลายนาคในหน้าหมอน เป็นต้น

ลวดลายคนและสัตว์

- ส่วนใหญ่พบในผ้าหอบสะลี(ผ้าปูที่นอน) ผ้าปัก (ผ้าพาคบ่า) ผ้าเช็ดหน้า ได้แก่ รูปม้า ช้าง ไก่ ปลา ลายเขี้ยวหมา ลายงูเตี๋วต่างลายฟันปลา และลายคน ในหน้าหมอน ได้แก่ รูปปู กบ เป็นต้น

ลวดลายพรรณพฤกษา

ลายดอกจันทร์

- ลวดลายพรรณพฤกษา พบในหน้าหมอนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ลายดอกจันทร์ กุศผักแว่น จี๊ดอกควัก เป็นต้น

ลวดลายเปรียบเทียบสิ่งของใกล้ตัว

- เช่น ลายกุศตานตง ลายกุศพาโอเอือน เมา กุศกระแจะ กุศขอเบ็ด กุศสามเส้า ส่วนมากจะพบลวดลายเหล่านี้ในหน้าหมอน

อย่างไรก็ตามลวดลายต่าง ๆ ที่มีขึ้นส่วนหนึ่งอาจเกิดขึ้นจากจินตนาการของช่างผู้ทอเอง จากตัวความคิด ความเชื่อ นอกจากนี้การผสมผสานศิลปจากที่อื่น ๆ ก็เข้ามามีบทบาท ในชั้นดินจกแม่แจ่ม ดังปรากฏการเรียกชื่อลายในบางลาย เช่น ลายเชียงแสน ลายละคอน(ลำปาง) เป็นต้น ขณะเดียวกันช่างทอก็ได้ผสมผสาน ทักษะและความคิดสร้างสรรค์ของตัวเอง ออกมาเป็นชั้นดินจก ที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแม่แจ่มเอง

ภาคผนวก

ใบความรู้เรื่อง ลวดลายจากแม่แจ่ม

ผ้าจากแม่แจ่มมีลักษณะเด่นในการสร้างผลงานของช่างผู้ทอ นับแต่อดีตเรื่อยมา จนมีเรื่องเล่ากันว่าหากช่างทอที่มีฝีมือเดินทางไปกลางทุ่งนาเห็นควายกำลังขวิดกัน แล้วเดินกลับมาบ้าน จกรูปีที่เห็นลงบนผืนผ้าได้ ปัจจุบันช่างทอในแม่แจ่มมีการสร้างลวดลายจากสิ่งที่พบเห็น เช่น รูปแมลงป่อง รูปไดโนเสาร์ รูปปลา รูปปู มีการจกตุลงลาย 12 ราศี เป็นต้น ขณะเดียวกันช่างทอในแม่แจ่มก็ไม่ละทิ้งลายดั้งเดิม ซึ่งจากการศึกษาสามารถจัดแบ่งผ้าจากตามลักษณะลวดลายได้ดังนี้

1. ลวดลายอุดมคติ เป็นลวดลายที่สะท้อนความเชื่อในศาสนาออกมาเป็นรูปสัญลักษณ์ อันเกี่ยวเนื่องกับศาสนา พบลวดลายลักษณะนี้ในชิ้นดินจก นอกจากนี้ ยังปรากฏ รูปชันทอง รูปหงส์ในผ้าป่าด (ผ้าพาดป่า) หรือลายนาคในหน้าหมอน เป็นต้น
2. ลวดลายคนและสัตว์ ส่วนใหญ่พบในผ้าหอบละลือ (ผ้าปูที่นอน) ผ้าป่าด ผ้าเช็ด ได้แก่ รูป ม้า ช้าง ไก่ ลา ลายเขี้ยวหมา ลายงูต่าง ๆ ลายพินปลา รูปคน ใบหน้า ส่วนหมอนได้แก่ รูปปู รูปกบ เป็นต้น
3. ลวดลายพรรณพฤกษา พบในหน้าหมอนเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ ลายดอกจันทร์ กุดผักแว่น จีดอกควัก เป็นต้น
4. ลวดลายเปรียบเทียบสิ่งของใกล้ตัว เช่น ลายกุดตาแสง กุดพ้อเหียนเมา กุดกระแจ กุดขอเบ็ด กุดสามเสา พบลวดลายเหล่านี้ในหน้าหมอน

ข้อสันนิษฐานว่าหากลวดลายของชิ้นดินจกแม่แจ่ม เป็นสัญลักษณ์ของความคิดความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งดูจากองค์ประกอบของชิ้นดินจกแม่แจ่มจะปรากฏลวดลายต่างๆ เช่น โคม ชัน นาค หงส์ น้ำตัน สะเปาอันเป็นสัญลักษณ์สำคัญของความเชื่อทางพุทธศาสนา อันหมายถึง เขาพระสุเมรุ ทะเลสี่ทิศ และสัตว์หิมพานต์ ดังปรากฏอยู่ในการเทศน์มหาชาติ ช่วงลอยกระทงของทุกปี ประกอบอยู่บนผืนผ้าสีแดงเป็นเชิงขึ้นอันหมายถึงสวรรค์หรือจักรวาล ดังนั้น ชิ้นดินจกแม่แจ่มก็น่าจะมีขึ้นในยุคสมัยที่พุทธศาสนาของล้านนามีความเจริญรุ่งเรืองก็เป็นได้ ซึ่งหากชิ้นดินจกแม่แจ่มเกิดขึ้นในยุคสมัยนี้ ตามข้อสันนิษฐานขั้นต้นแล้วลวดลายต่าง ๆ ที่ประกอบขึ้นด้วยความคิด ความเชื่อและจินตนาการของช่างทอแล้ว บทบาทของชิ้นดินจกคงมิได้ตอบสนองเพียงเพื่อความสวยงามเพียงอย่างเดียว หากเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพสักการะและเป็น

พุทธบูชาของทั้งผู้ทอและผู้สวมใส่ให้เกิดสง่าราศรี เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ เพื่อให้เกิดบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ โดยมีสวรรค์และนิพพานเป็นจุดหมายปลายทาง

อย่างไรก็ตามลวดลายต่าง ๆ ที่มีขึ้น ส่วนหนึ่งอาจจะเกิดจากจินตนาการของช่างผู้ทอเอง จากตัวความคิด ความเชื่อ นอกจากนี้การผสมผสานศิลปจากที่อื่นๆ ก็เข้ามามีบทบาทในชิ้นดินจกแม่แจ่ม ดังปรากฏการเรียกชื่อลายในบางลาย เช่น ลายเชียงแสน ลายละคอน (ลำปาง) เป็นต้น ขณะเดียวกันช่างทอก็ได้ผสมผสาน ทักตะและความคิดสร้างสรรค์ของตนเองออกมาเป็นชิ้นดินจกที่มีลักษณะเฉพาะตัวของแม่แจ่มเอง (นุสรา เตียงเกตุ, 2545)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

บทกลอน "ผ้าชิ้นลายจก"

"ผ้าชิ้นลายจก"

ผ้าลายจก คล้ายหยกผ้าในป่าเหนือ
 ยามทาบเนื้อกุลสตรีโสภิไธย
 พริ้วลายผ้าหลากกลายสีดูวิไล
 มีชื่อไว้ตามตำราดูหน้าฟัง

กุดหัวหมอน กุดขอบเปิด งามได้ดีมาก
 หละกอนหลาก งามชุม ชุ่มเปล่งปลั่ง
 ทั้งเชียงแสน หนองบัว ลำคำจ้ง
 นกภูมิ น้าซัง ขวนตลิ่ง

ยลนาควม แคมลายไทย ไหมแกมฝ้าย
 งามแพรวพราว ช่างแต่งแต้ม แล้มนกขี้ผึ้ง
 ร้อยประดิษฐ์ สายแกนตลอด กอดกลมกลิ้ง
 งามสวยซึ้ง เกินเอ๋ย เผยวาจา

ผ้าจกที่วาน้อยอยู่ที่ไหน
 จะบอกให้ของเด่นดังฟังเถิดหนา
 ทำกันที่เมืองแม่แจ่มแดนล้านนา
 ถิ่นบ้านป่าที่นาเทียวชวนเหลียวแล

อีกพักแรมมีน้ำตกคล้ายโศกเศร้า

มีน้ำแร่ให้อาบเอาเคล้ากระแสน

ขึ้นจำทรวง ชมลำน้ำ ยามลงแพ

โอ.....คุณแม่ ลำน้ำแจ่มช่างแจ่มเกิน

ผ้าลายจกคล้ายหยกผ้าในป่าหนาว

งามพริ้วพราว เด่นโดดเด่น ในโชดชื่น

หากได้ยลจะเห็นว่าล้ำค่าเกิน

ของชวนเชิญ ไปเยี่ยมชมให้สนใจ

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

แผนการสอนที่ 8 อุปกรณ์ในการทอผ้า จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

อุปกรณ์ในการทอผ้าหมายถึงส่วนประกอบหลักของเครื่องทอ ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างสำหรับยึดส่วนต่าง ๆ ที่ใช้ในการถักทอเส้นด้าย รวมถึงอุปกรณ์ที่ใช้เตรียมเส้นด้ายก่อนทอด้วย

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. บอกชื่อส่วนประกอบต่าง ๆ ของอุปกรณ์ทอผ้าได้
2. บอกหน้าที่ส่วนประกอบต่าง ๆ ของอุปกรณ์ทอผ้าได้

เนื้อหา

1. ส่วนประกอบต่าง ๆ ของอุปกรณ์ทอผ้า
2. หน้าที่ส่วนประกอบต่าง ๆ ของอุปกรณ์ทอผ้า

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูแสดงแผนภูมิภาพที่ทอแบบพื้นเมือง แล้วให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นถึงภาพที่ได้เห็น

ขั้นสอน

1. ครูแจกบัตรคำ 10 คำที่เป็นชื่อของส่วนประกอบของกี่ทอ
2. ครูชี้ภาพหมายเลข 1 แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบว่าคืออะไร เมื่อตอบถูกให้ผู้ถือบัตรคำภาพหมายเลข 1 นำมาติดที่ภาพ ทำลักษณะนี้ไปจนถึงภาพหมายเลขที่ 10

3. ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีกี่ทอ พร้อมเขียนชื่อเรียกส่วนต่าง ๆ กำกับหมายเลข

1 – 10

4. ให้นักเรียนดู แผ่นวีดิทัศน์ เรื่องผ้าทอแม่แจ่ม ในส่วนของอุปกรณ์การทอผ้า
5. นำนักเรียนไปศึกษาของจริงจากโรงทอผ้าในชุมชน
6. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงอุปกรณ์ในการทอผ้า

ชั้นสรุป

ครูและนักเรียนสรุปอุปกรณ์ในการทอผ้าและนำเสนอผลงาน การวาดภาพทอผ้า

สื่อการเรียนการสอน

1. บัตรคำ
2. แผนภูมิภาพทอ
3. แผ่นวีดิทัศน์ เรื่องการทอผ้าตีนจกแม่แจ่ม

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การมีส่วนร่วม
 - 1.2 การตอบคำถาม
 - 1.3 การอภิปราย
2. การตรวจชิ้นงานภาพวาด

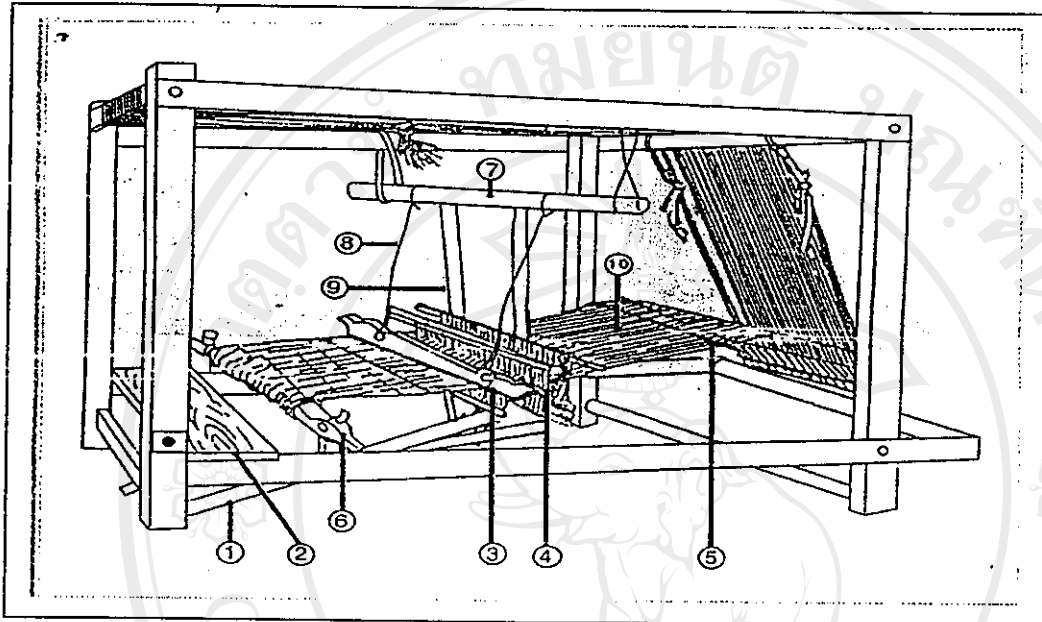
ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

กีฬอพั่นเมือง

บัตรคำ

1. ไม้เหยียบหูก	6. ไม้ค้ำพื้น
2. ไม้แป้นหูก	7. ไม้หามหูก
3. ขอบฟืม	8. เชือกฟืม
4. เขา หรือ ตะกอล	9. เชือกเขา
5. ไม้ไขว้	10. เส้นด้ายยืน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

แผนการสอนที่ 9 การเตรียมฝ้าย จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ในการทอผ้าตีนจกนั้นกระบวนการแม้ก่อนการจกก็คือกระบวนการในการจัดเตรียมฝ้าย ซึ่งจะเป็นกระบวนการพื้นฐานของการทอผ้าตีนจก

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. อธิบายถึงกระบวนการจัดฝ้าย
2. อธิบายถึงกระบวนการปั่นฝ้าย

เนื้อหา

1. การจัดฝ้าย
2. การปั่นฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูซักถามนักเรียนถึงการเตรียมการก่อนการทอผ้าตีนจกว่าในครอบครัวของนักเรียนจะทำอะไรบ้างก่อนการทอผ้าตีนจก

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียนคนละ 1 ใบ
2. ให้นักเรียนดู แผ่นวีดีทัศน์ เรื่องการทอผ้าตีนจกแม่แจ่ม ในส่วนของการเตรียมฝ้าย
3. ครูนำนักเรียนไปศึกษากระบวนการเตรียมฝ้ายภายในชุมชน
4. ทำกิจกรรมในใบงานที่ครูมอบให้
5. ครูและนักเรียนช่วยกันตอบในใบงาน
6. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงขั้นตอนในการเตรียมฝ้าย

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปขั้นตอนเตรียมฝ้าย

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบงาน
2. แผ่นวีดิทัศน์ เรื่องการทอดผ้าตีนจกแม่แจ่ม
3. วิทยากรท้องถิ่น

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การร่วมกิจกรรม
 - 1.2 การอภิปราย
 - 1.3 การตอบคำถาม
2. การตรวจใบงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก

ใบงานเรื่องการเตรียมฝ้าย

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. เราจะเก็บฝ้ายในเดือนใดถึงเดือนใด

2. การมัดฝ้ายทำเพื่ออะไร

3. ทำไมต้องนำฝ้ายมาติดกับกึ่งในกระบุง

4. บะหรูหรืคืออะไร

5. ฝ้ายที่นำไปทอมี 2 ชนิดคือ

5.1

5.2

ใบเฉลยเรื่องการเตรียมฝ้าย

คำสั่ง จงตอบคำถามต่อไปนี้

1. เราจะเก็บฝ้ายในเดือนใดถึงเดือนใด

พฤศจิกายน - ธันวาคม

2. การอัดฝ้ายทำเพื่ออะไร

เพื่อแยกเมล็ดฝ้ายออก

3. ทำไมต้องนำฝ้ายมาติดกับก้างในกระบุง

เพื่อไม่ให้ฝ้ายฟุ้ง

4. บะหรูหรี่คืออะไร

ฝ้ายที่นำมาม้วนเป็นหางยาว

5. ฝ้ายที่นำไปทอมี 2 ชนิดคือ

5.1 ฝ้ายยืน

5.2 ฝ้ายพุง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอดผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 10 การย้อมสีฝ้าย จำนวน 3 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

การย้อมสีฝ้ายในปัจจุบันมีที่มาหลากหลายทั้งการย้อมสีจากสีสารสังเคราะห์และการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ...

1. จำแนกวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการย้อมสีได้
2. อธิบายขั้นตอนในการย้อมสีฝ้ายได้

เนื้อหา

1. วัสดุธรรมชาติที่นำมาย้อมสีฝ้าย
2. กระบวนการในการย้อมสีฝ้าย

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูนำตัวอย่างวัสดุธรรมชาติที่ใช้ในการย้อมสี เช่น เปลือกขนุน ครั่ง ขมิ้น เป็นต้น มาให้นักเรียนดู โดยสนทนาซักถามว่าเป็นสีอะไร แหล่งที่มีคือที่ใดบ้าง ฯลฯ

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียน คนละ 1 ใบ
2. ครูให้นักเรียนดูแผ่นวีดีทัศน์ เรื่องการย้อมฝ้าย
3. ให้นักเรียนทำกิจกรรมในใบงานที่ครูแจกให้
4. ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยคำตอบในใบงาน
5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงแหล่งที่มาของสีย้อมฝ้ายและกระบวนการในการย้อมสีฝ้าย
6. ครูและนักเรียนทดลองย้อมสีฝ้ายอย่างง่ายที่มีอยู่ในท้องถิ่น

ขั้นสรุป

นักเรียนสรุปรายงานการย่อมสืฝ่าย

สื่อการเรียนการสอน

1. ของจริงที่เป็นวัตถุขบในการยอมสืฝ่าย
2. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการยอมสืฝ่าย
3. แผนวีดิทัศน์ เรื่องการยอมสืฝ่าย
4. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การตอบคำถาม
 - 1.2 การมีส่วนร่วม
 - 1.3 การอภิปราย
2. การตรวจใบงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

ใบงานเรื่องการซ้อมสี่ฝ่าย

ตอนที่ 1 จงบอกว่าวัสดุธรรมชาติที่กำหนดให้เมื่อนำไปซ้อมฝ้ายจะได้สีอะไร

1. ใบย้อม หรือ คราม	ได้สี	_____
2. เปลือกนุ่น	ได้สี	_____
3. รากต้นสะลัก หรือยอป่า	ได้สี	_____
4. ลูกกำแลด	ได้สี	_____
5. ไม้ฝาง	ได้สี	_____
6. ครั่ง	ได้สี	_____
7. หัวขมิ้น	ได้สี	_____

ตอนที่ 2 จงอธิบายขั้นตอนที่กำหนดให้อย่างคร่าว ๆ

1. จงอธิบายขั้นตอนการทำความสะอาดเส้นฝ้ายด้วยการต้ม

2. เราซ้อมร้อนในวัสดุธรรมชาติใดบ้าง

3. เราซ้อมเย็นในวัสดุลักษณะใดบ้าง

ใบเฉลยเรื่องการย้อมสีผ้า

ตอนที่ 1 จงบอกว่าวัสดุธรรมชาติที่กำหนดให้เมื่อนำไปย้อมผ้าจะได้สีอะไร

1. ใบส้ม หรือ คราม	ได้สี	น้ำเงิน
2. เปลือกนุ่น	ได้สี	น้ำตาลอมชมพู
3. รากต้นสะลัก หรือ ยอป่า	ได้สี	น้ำตาลแดง
4. ลูกกำเแสด	ได้สี	ส้มแสด
5. ไม้ฝาง	ได้สี	สีม่วงอ่อน
6. ครั่ง	ได้สี	แดงสด
7. หัวขมิ้น	ได้สี	เหลือง

ตอนที่ 2 จงอธิบายขั้นตอนที่กำหนดให้อย่างคร่าวๆ

1. จงอธิบายขั้นตอนการทำความสะอาดเส้นผ้าด้วยการต้ม

นำเส้นผ้าไปต้มในน้ำเดือดประมาณ 15 – 20 นาที แล้วนำไปบิด

ให้สะเด็ดน้ำและนำไปตากหรือผึ่งให้แห้ง

2. เราย้อมร้อนในวัสดุธรรมชาติใดบ้าง

สีที่ได้จากเปลือกไม้หรือครั่ง

3. เราย้อมเย็นในวัสดุลักษณะใดบ้าง

ใบไม้ ลูกไม้ เมล็ด ราก เหง้า

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทำผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 11 การทอผ้าตีนจกแม่แจ่ม จำนวน 4 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

การทำผ้าตีนจกแม่แจ่มเป็นหัตถกรรมเฉพาะของสตรีแม่แจ่ม เป็นเทคนิคการทำลวดลายบนผืนผ้าบนเส้นพุ่งโดยวิธีการสอดด้ายเส้นพุ่งพิเศษเข้าไปเป็นช่วง ๆ โดยใช้ชนม่นหรือเหล็กแหลมช่วยในการจกหรือควักเส้นได้ขึ้นมาบนเนื้อผ้าที่ทออยู่

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. อธิบายขั้นตอนในการทำผ้าตีนจกได้
2. ทอผ้าตีนจกแม่แจ่มได้ ถูกต้องตามแบบ และสวยงาม อย่างน้อย 1 ลวดลาย

เนื้อหา

1. ขั้นตอนในการทำผ้าตีนจก
 - 1.1 การเตรียมฝ้ายเส้นยืน
 - 1.2 กรรมวิธีการชิงเส้นยืนบนกี่
 - 1.3 การสับฝ้าย
 - 1.4 การเตรียมฝ้ายเส้นพุ่ง
2. เทคนิคการตกแต่งให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูทบทวนและสนทนากับนักเรียนในเรื่องของวัสดุและอุปกรณ์ในการทำผ้าตีนจก
 "จิ๊กซอร์ต่อภาพ"

ขั้นสอน

1. ครูแจกใบงานให้นักเรียน คนละ 1 ใบ
2. ครูให้นักเรียนดูแผ่นวีดิทัศน์ เรื่องการทำผ้าตีนจก
3. ให้นักเรียนทำกิจกรรมในใบงานที่ครูแจกให้

4. ครูและนักเรียนช่วยกันเฉลยคำตอบในใบงาน
5. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงขั้นตอนและกระบวนการในการทอผ้าตีนจก
เทคนิคการตกแต่งให้เกิดลวดลายบนผืนผ้า
6. นักเรียนศึกษาและสังเกตการสาธิตการทอผ้าตีนจกจากวิทยากรซึ่งเป็นภูมิปัญญา
ในท้องถิ่น
7. นักเรียนฝึกปฏิบัติการทอผ้าตีนจกในโรงทอผ้าของโรงเรียน โดยครูและวิทยากร
ท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลควบคุม

ขั้นสรุป

นักเรียนนำเสนอผลงานการทอผ้าตีนจกของตนอย่างน้อยคนละ 1 ชิ้น
สื่อการเรียนการสอน

1. เกมจิ๊กซอว์ต่อภาพ
2. แผ่นวีดิทัศน์ เรื่องการทอผ้าตีนจก
3. วิทยากรท้องถิ่น
4. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การตอบคำถาม
 - 1.2 การมีส่วนร่วม
 - 1.3 การอภิปราย
 - 1.4 การเล่นเกม
 - 1.5 การปฏิบัติงาน
2. การตรวจใบงาน
3. การตรวจชิ้นงานโดยแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน

ภาคผนวก
เกมจิ๊กซอว์ต่อภาพ

อุปกรณ์

1. ของตัวต่อ
2. อุปกรณ์การให้สัญญาณ

วิธีเล่น

1. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็น 3 กลุ่ม
2. ครูแจกของตัวต่อจิ๊กซอว์ภาพ กี่ทอผ้า

ขั้นตอน

1. ให้แต่ละกลุ่มช่วยกันต่อภาพจิ๊กซอว์ภาพในเวลาที่ครูกำหนดให้
2. กลุ่มใดเสร็จก่อนก็ชนะ ที่ 1,2 และ 3

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน

เรื่อง การทอผ้าตีนจก

ชื่อ-สกุล..... คะแนน 20 คะแนน

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ตรงช่องพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ

ร.ล.	รายการ	คะแนน		
		2	1	0
	กระบวนการ			
1	การเตรียมฝ้ายเส้นยืน			
2	กรรมวิธีการชิงเส้นยืนบนกี่			
3	การเตรียมฝ้ายเส้นพุ่ง			
4	เทคนิคการใช้สีและตกแต่งให้เกิดลวดลายบนพื้นผ้า			
	ผลงาน			
5	ผลงานเรียบร้อย ถูกต้อง สวยงาม			
6	มีการตรวจสอบผลงานขณะปฏิบัติงาน			
7	มีการแก้ไขข้อบกพร่องก่อนการส่งผลงาน			
	คุณลักษณะที่ดีในการทำงาน			
8	มีการเก็บวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ หลังการปฏิบัติงาน			
9	มีการทำงานอย่างมุ่งมั่น ไม่พุดคุย หรือเล่นขณะทำงาน			
10	มีการรักษาความสะอาดของตนเองเครื่องมือและสถานที่ทำงาน			
	รวม			

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

เกณฑ์การให้คะแนน

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ดี หมายถึง ผลงานออกมาสวยงาม ประณีต

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์พอใช้ หมายถึง ผลงานออกมาสวยงามพอใช้

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง หมายถึง ผลงานออกมาขาดความ
ประณีตและไม่เรียบร้อย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ใบงาน เรื่องการทอผ้าตีนจก

คำสั่ง ชมการนำเสนอ แผ่นวีดีทัศน์ ขั้นตอนการทอผ้าตีนจกและเทคนิคการสร้างลวดลายบนผืนผ้า แล้วทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

จงอธิบายลำดับการเตรียมฝ้ายเส้นยืนอย่างคร่าว ๆ

จงอธิบายสูตรการคำนวณต่อหน้าผ้า

จงเรียงลำดับกรรมวิธีในการชิงเส้นยืนบนกี่แล้วเขียนเรียบเรียงใหม่

- ย้อนตลบฝ้ายเส้นยืนนั้นกลับขึ้นมาพาดบนอกม้าหรือข้อตัวกลางโดยให้ความยาวของปลายฝ้ายเส้นยืนมาจบที่บริเวณด้านหน้าของกี่
- ให้ไม้ไผ่จัดเป็นซี่เล็กๆ สอดเข้าไปกับฝ้ายเส้นยืนหรือฝ้ายเครือเพื่อแยกฝ้ายเครือออกเป็น 2 ชุด
- นำตะกอลฝ้ายชุดเก่ามาตริ้งและม้วนผันเข้ากับไม้สะพาน
- นำเส้นฝ้ายเครือมาพาดไว้บนซี่ก็่ตามความยาวของกี่ไปด้านหลังของกี่หรือที่เรียกว่าหางกี่
- จัดระเบียบเส้นยืนบนกี่ให้มีความยาวสม่ำเสมอเท่ากันทุกเส้น
- ตัดฝ้ายที่มัดแยกชุดเส้นยืนทั้งสองชุดออกจากกัน
- นำไม้สะพานมายึดติดกับกี่ให้แน่นหนา
- นำฝ้ายเครือที่สอดแกนไม้ขึ้นมามัดติดกับไม้สะพานเพื่อทำการสืบต่อไป

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____

การสืบฝ้ายหมายถึงอะไร

จงบอกวิธีการเตรียมฝ้ายเส้นพุ่ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

จงนำเทคนิคการตกแต่งให้เกิดลวดลายบนพื้นผ้าจัดลงในตารางให้ถูกต้องตามหัวข้อ

การมัดย้อม การทอจก การทอขิด การคาดฝ้าย
การทอยกดอก มัดหมี่ ทอยกมุก คาดก้าน

การเตรียมเส้นใยก่อนทอ	การทำให้เกิดลวดลายโดยเทคนิคการทอ
1.	1.
2.	2.
3.	3.
4.	4.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เจดีย์ใบงาน เรื่องการทอผ้าตีนจก

คำสั่ง ชมการนำเสนอ แผนวิธีทัศน์ ขั้นตอนการทอผ้าตีนจกและเทคนิคการสร้างลวดลายบนผืนผ้า แล้วทำกิจกรรมดังต่อไปนี้

จงอธิบายลำดับการเตรียมฝ้ายเส้นยืนอย่างคร่าว ๆ

1. นำฝ้ายไปขยำในน้ำข้าว
2. นำฝ้ายที่ปั่นแล้วมากรอใส่บะจก
3. นำเส้นฝ้ายมาอ้วน ผูก หรือการชิงฝ้ายเส้นยืน
4. สวฝ้ายเส้นยืนจาก บะจกเข้าป้จัดเรียงในพะขอ

จงอธิบายสูตรการคำนวณต่อหน้าผ้า

	4	ชีพันฟืม	=	1	อ่าน
	10	อ่าน	=	1	หลบ
กล่าวคือ	40	พันฟืม	=	1	หลบ

จงเรียงลำดับกรรมวิธีในการชิงเส้นยืนบนกี่แล้วเขียนเรียบเรียงใหม่

1. นำเส้นฝ้ายเครือมาพาดไว้บนชื่อกี่ตามความยาวของกี่ไปด้านหลังของกี่หรือที่เรียกว่าหางกี่
2. ย้อนตลบฝ้ายเส้นยืนนั้นกลับขึ้นมากพาดบนอกม้าหรือชื่อกี่ตัวกลางโดยให้ความยาวของปลายฝ้ายเส้นยืนมาจบที่บริเวณด้านหน้าของกี่
3. ใช้ไม้ไผ่จัดเป็นซี่เล็กๆสอดเข้าไปกับฝ้ายเส้นยืนหรือฝ้ายเครือเพื่อแยกฝ้ายเครือออกเป็น 2 ชุด
4. ตัดฝ้ายที่มัดแยกชุดเส้นยืนทั้งสองชุดออกจากกัน
5. จัดระเบียบเส้นยืนบนกี่ให้มีความยาวสม่ำเสมอเท่ากันทุกเส้น
6. นำตะกอกฝ้ายชุดเก่ามาตริ้งและม้วนพันเข้ากับไม้สะพาน
7. นำไม้สะพานมายึดติดกับกี่ให้แน่นหนา
8. นำฝ้ายเครือที่สอดแกนไม้ขึ้นมามัดติดกับไม้สะพานเพื่อทำการสืบต่อไป

การสืบฝ้ายหมายถึงอะไร

การต่อฝ้ายเส้นยืนชุดใหม่เข้ากับฝ้ายเส้นยืนชุดเก่าซึ่งยังคงค้างอยู่ในซี่พิมพ์ซึ่งผ่านการทอมาจากครั้งก่อน

จงบอกวิธีการเตรียมฝ้ายเส้นพุ่ง

นำฝ้ายมาม้วนใส่ในกงเพื่อชิงเป็นวง แล้วสาวเข้าไปในแกนหลอดไม้ โดยใช้เขี่ยเป็นตัวกรอเส้นฝ้ายเข้ากับแกนหลอด แล้วจึงนำไปใส่ในกระสวยพุ่งต่อไป

จงนำเทคนิคการตกแต่งให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าจัดลงในตารางให้ถูกต้องตามหัวข้อ

การมัดย้อม การทอจก การทอขีด การคาดฝ้าย
การทอยกดอก มัดหมี่ ทอยกมุก คาดก้าน

การเตรียมเส้นใยก่อนทอ	การทำให้เกิดลวดลายโดยเทคนิคการทอ
1.การมัดย้อม	1.การทอจก
2.การคาดฝ้าย	2.การทอขีด
3.มัดหมี่	3.การทอยกดอก
4.คาดก้าน	4.ทอยกมุก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนการสอนเรื่องการทอผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 12 การประยุกต์ผ้าทอเพื่อประโยชน์ใช้สอย จำนวน 3 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

การนำผ้าจกของอำเภอแม่แจ่มนั้น มีการทอเพื่อวัตถุประสงค์หลักก็คือนุ่งเป็นผ้าชิ้นของสตรีชาวแม่แจ่ม แต่ในปัจจุบันความนิยมในการนุ่งชิ้นมีน้อยลง จึงได้มีการประยุกต์ผ้าตีนจกให้อยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ

1. ออกแบบของใช้หรือของประดับตกแต่งจากผ้าจกได้
2. บอกขั้นตอนวิธีทำของใช้หรือของประดับตกแต่งจากผ้าจกได้

เนื้อหา

การออกแบบของใช้หรือของประดับตกแต่งจากผ้าจกได้

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูนำเสนอตัวอย่างของจริงที่เป็นผลิตภัณฑ์การแปรรูปผ้าจกในชุมชนที่มีอยู่แล้ว เช่น เนคไท หมอน เสื้อ เป็นต้น

ขั้นสอน

1. ครูแนะนำวิธีการออกแบบของใช้และของตกแต่ง
2. ครูให้นักเรียนออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้จากผ้าจกที่เป็นของใช้หรือของประดับตกแต่ง
3. นำเสนอผลงานการออกแบบให้ครูและเพื่อนชมหน้าชั้น
4. ประดิษฐ์ของใช้และของประดับตกแต่งจากผ้าจก

ขั้นสรุป

นักเรียนนำผลงานที่ประดิษฐ์มานำเสนอให้ครูและเพื่อนในห้องชม

สื่อการเรียนการสอน

1. ตัวอย่างผลิตภัณฑ์การแปรรูปผ้าจาก
2. วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประดิษฐ์

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต
 - 1.1 การตอบคำถาม
 - 1.2 การมีส่วนร่วม
 - 1.3 การอภิปราย
 - 1.4 การปฏิบัติงาน
2. การตรวจงานการออกแบบ
3. การตรวจชิ้นงานโดยแบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน
เรื่อง การประยุกต์ผ้าทอเพื่อประโยชน์ใช้สอย

ชื่อ – สกุล.....

คะแนน 20 คะแนน

คำชี้แจง : ทำเครื่องหมาย ✓ ตรงช่องพฤติกรรมที่นักเรียนปฏิบัติ

ที่	รายการ	คะแนน		
		2	1	0
	กระบวนการ			
1	มีการทำถูกต้องตามขั้นตอน			
2	สามารถใช้วัสดุ ได้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด			
	ผลงาน			
3	มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในแบบใหม่ น่าสนใจ			
4	ผลงานที่ประดิษฐ์มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้จริง			
5	ผลงานเรียบร้อย ถูกต้อง สวยงาม			
6	มีการตรวจสอบผลงานขณะปฏิบัติงาน			
7	มีการแก้ไขข้อบกพร่องก่อนการส่งผลงาน			
	คุณลักษณะที่ดีในการทำงาน			
8	มีการเก็บวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ หลังการปฏิบัติงาน			
9	มีการทำงานอย่างมุ่งมั่น ไม่หุนหัน หรือเล่นขณะทำงาน			
10	มีการรักษาความสะอาดของตนเองเครื่องมือและสถานที่ทำงาน			
	รวม			

เกณฑ์การให้คะแนน

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ดี หมายถึง ผลงานออกมาสวยงาม ประณีต

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์พอใช้ หมายถึง ผลงานออกมาสวยงามพอใช้

ทักษะปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ควรปรับปรุง หมายถึง ผลงานออกมาขาดความ

ประณีตและไม่เรียบร้อย

แผนการสอนเรื่องการทอดผ้าตีนจก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 – 6
แผนการสอนที่ 13 การเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 1 ชั่วโมง

สาระสำคัญ

ภูมิปัญญามีความสำคัญในการดำรงชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมากแฝงอยู่ในวิถีชีวิตในชุมชนทุกชั้นตอน ตั้งแต่เกิดจนตายมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านในท้องถิ่น ได้นำเอาภูมิปัญญาทำให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนเป็นที่ยอมรับ

จุดประสงค์การเรียนรู้

นักเรียนสามารถ....

1. บอกถึงแหล่งภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน
2. อธิบายถึงคุณค่าของภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

เนื้อหา

1. สืบค้นภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน
2. ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญา

กิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ครูและนักเรียนสนทนากันถึงความหมายของภูมิปัญญาโดยให้นักเรียนช่วยกันเสนอความหมายของคำว่าภูมิปัญญาแล้วช่วยกันสรุปให้เป็นข้อความเดียวกัน

ขั้นสอน

1. แบ่งนักเรียนออกเป็น 3-4 กลุ่ม โดยแบ่งตาม หย่อมบ้านที่นักเรียนอาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน
2. ครูแจกใบงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่มไปค้นหาภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตนมากลุ่มละ 1 ท่าน หรือ 1 สิ่งแล้วทำการสัมภาษณ์ หรือ สืบค้น ตามใบงาน
3. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันอภิปราย ในใบงานเรื่อง คุณค่าและประโยชน์ของภูมิปัญญา และการอนุรักษ์รักษาภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับท้องถิ่นของนักเรียน
4. ให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ ผลการอภิปราย หน้าชั้นเรียน

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนช่วยกันสรุป เรื่องคุณค่าและประโยชน์ของภูมิปัญญา และการอนุรักษ์ วิชาภูมิปัญญาให้อยู่คู่กับท้องถิ่นของนักเรียน

สื่อการเรียนการสอน

1. ใบงาน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกต

- 1.1 การฟัง
- 1.2 การอภิปราย
- 1.3 การรายงาน
- 1.4 การมีส่วนร่วม

2. การตรวจใบงาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก
ใบงาน
การสืบค้นภูมิปัญญาในท้องถิ่นของตน

ชื่อสถานที่ สิ่งของหรือบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

ลักษณะงาน หรือการปฏิบัติที่ดีว่าเป็นภูมิปัญญาของท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

ประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญานั้น

.....

.....

.....

.....

เสนอแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้อยู่กับท้องถิ่น

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค

- แบบทดสอบภาคความรู้เรื่อง การทอผ้าตีนจก
- เฉลยแบบทดสอบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แบบทดสอบภาคความรู้เรื่อง การทอผ้าตีนจก

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6

โรงเรียนบ้านทัพ

จำนวน 40 ข้อ

เวลา 1 ชั่วโมง

คำชี้แจงให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว แล้วทำเครื่องหมาย (X) หน้าข้อที่เลือก

1. เจ้าเมืองแม่แจ่มคนแรกคือใคร

ก. เจ้าพระยาขัติแก้ว

ข. พระยาขัติแก้ว

ค. พระยาแผน

ง. พระยาแก้วแก้ว

2. วัดหลวง หมายถึงวัดใดในอำเภอแม่แจ่ม

ก. วัดเจียง

ข. วัดพุทธเอน

ค. วัดช้างเคือง

ง. วัดกองแขก

3. การทอผ้าตีนจกแม่แจ่มเริ่มมีมาในสมัยกษัตริย์พระองค์ใด

ก. พ่อขุนรามคำแหง

ข. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

ค. พ่อขุนงำเมือง

ง. พระยาเม็กราช

4. การถ่ายทอดวิธีทอจากแม่แจ่มเป็นการถ่ายทอดในลักษณะใด

ก. แม่สู่ลูกสาว

ข. เพื่อนสู่เพื่อน

ค. ป้าสู่หลาน

ง. ครูสู่นักเรียน

5. อาณาเขตอำเภอแม่แจ่มติดกับจังหวัดใดบ้าง (นอกเหนือจากเชียงใหม่)

ก. เชียงราย

ข. ลำปาง

ค. แพร่

ง. แม่ฮ่องสอน

6. ปกากะยอ เป็นชื่อเรียนชาวเขาเผ่าใด

ก. ม้ง	ข. ลัวะ
ค. กะเหรี่ยง	ง. มูเซอ

7. ประเพณีกินวอเป็นปีใหม่ของชาวเขาเผ่าใด

ก. ม้ง	ข. ลัวะ
ค. กะเหรี่ยง	ง. มูเซอ

8. ประเพณีใดที่กระทำหลังฤดูเก็บเกี่ยว

ก. พิธีลองสังขาร	ข. พิธีตาลข้าวใหม่
ค. พิธีดักข้าวลั่นบาตร	ง. พิธีตัดเกิด

9. พิธีใดที่ทำในฤดูหนาวเป็นการสุ่มฝันเพื่อเป็นพหูบุชา

ก. พิธีตาลหัวพระเจ้า	ข. พิธีตาลข้าวใหม่
ค. พิธีดักข้าวลั่นบาตร	ง. พิธีตัดเกิด

10. จิตรกรรมฝาผนังสกุลไทยใหญ่ที่ยังความสมบูรณ์มากที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่อยู่ที่

ก. วัดยางหลวง	ข. วัดเจียง
ค. วัดป่าแดง	ง. วัดกองแขก

11. พระเจ้าตันหลวงอยู่ในวัดใดในอำเภอแม่แจ่ม

ก. วัดยางหลวง	ข. วัดเจียง
ค. วัดป่าแดง	ง. วัดกองแขก

12. ลายจกใดถือว่าเป็นลายอุดมคติ

ก. ลายดอกจันทร์

ข. ลายคน

ค. ลายกุศม์ก้นแว่น

ง. ลายหงส์สะเปา

13. ลวดลายจกที่เกิดขึ้นส่วนมากเป็นลายที่สืบเนื่องมาจากสิ่งใด

ก. ประเพณีพื้นบ้าน

ข. ความเชื่อไสยศาสตร์

ค. อุปกรณ์ในการทอ

ง. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

14. หัวชิ้นมักเป็นผ้าชนิดใด

ก. ผ้าฝ้ายสีขาว

ข. ผ้าไหม

ค. ผ้าแถบสีแดง

ง. ผ้าลายจก

15. ส่วนใดของชิ้นที่ต้องใช้กระบวนการจก

ก. ส่วนเอวชิ้น

ข. ส่วนตัวชิ้น

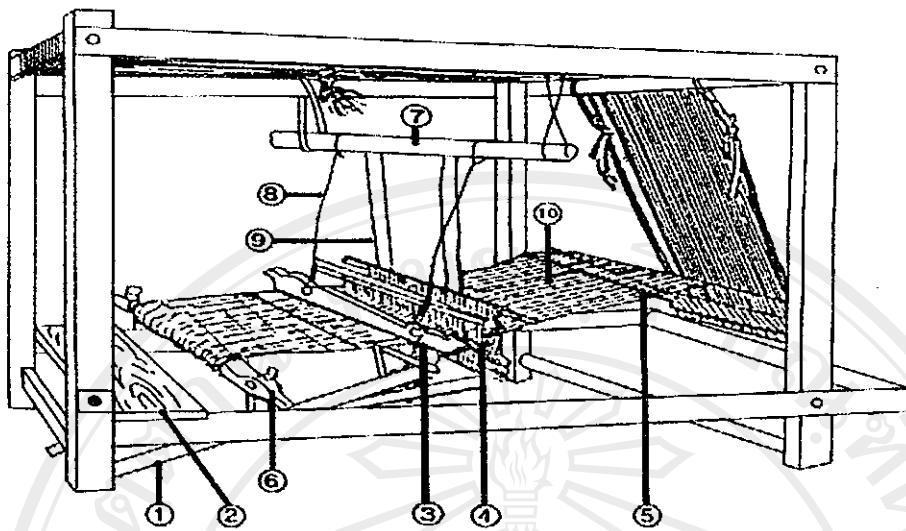
ค. ส่วนตีนชิ้น

ง. ทุกส่วนของผ้าชิ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

จากภาพจงตอบคำถามข้อ 16 - 18

16. ส่วนประกอบหมายเลข 3 เรียกว่าอะไร

ก. ขอบฟืม

ค. ตะกอล

ข. ไม้แป้นทูก

ง. ไม้เหยียบทูก

17. ด้ายเส้นยืนอยู่หมายเลขใด

ก. หมายเลข 7

ค. หมายเลข 9

ข. หมายเลข 8

ง. หมายเลข 10

18. ส่วนประกอบหมายเลขใดที่ช่วยจัดการเรียงและแยกเส้นด้ายเป็นสองชุด

ก. หมายเลข 1

ค. หมายเลข 3

ข. หมายเลข 2

ง. หมายเลข 4

19. เรามักเก็บปุ๋ยฝ้ายในช่วงเดือนใด

ก. มกราคม – มีนาคม

ข. เมษายน – มิถุนายน

ค. พฤษภาคม – กรกฎาคม

ง. พฤศจิกายน – ธันวาคม

20. การฉีดฝ้ายหมายถึงอะไร

ก. การทำให้เส้นใยไม่เกาะกันแน่น

ข. การนำฝ้ายมาปั่น

ค. การชิงเส้นฝ้าย

ง. การขมวดเส้นฝ้าย

21. เราใช้อุปกรณ์ใดในการเก็บฝ้ายให้เป็นวงก่อนนำไปทอ

ก. ฟืม

ข. เขี่ยน

ค. เปีย

ง. กระสวย

22. ใบส้มเมื่อนำไปย้อมฝ้ายจะได้สีอะไร

ก. สีนํ้าตาล

ข. สีนํ้าเงิน

ค. สีส้ม

ง. สีแดง

23. เราใช้ส่วนของต้นสะลักหรือยอป่านมาย้อมสีฝ้าย

ก. ราก

ข. ลำต้น

ค. ผล

ง. ใบ

24. เราจะพบครั้งที่ซึ่งให้สีแดงแก่เส้นฝ้ายที่ต้นไม้ชนิดใด

ก. ต้นหูควาง

ข. ต้นสัก

ค. ต้นจําปา

ง. ต้นไผ่

25. การย้อมร้อนมักย้อมกับสีที่ได้จากอะไร

ก. เมล็ด

ข. ราก

ค. เหง้า

ง. เปลือกไม้

26. ในกระบวนการเตรียมเส้นฝ้ายเราต้องนำเส้นฝ้ายไปทำอะไรเพื่อให้ฝ้ายเส้นยืนแข็งแรงเหนียว ทนทาน

ก. ย่างไฟอ่อนๆ	ข. ซ้ำในน้ำข้าว
ค. มัดสลัดไปมา	ง. ตากแดด

27. การชักนหมายถึงอะไร

ก. การชิงฝ้ายเส้นยืน	ข. การชิงฝ้ายเส้นพุ่ง
ค. การม้วนฝ้าย	ง. การตัดเส้นฝ้าย

28. 40 ซี่ฟันพิมพ์ เท่ากับกี่หลบ

ก. 1 หลบ	ข. 2 หลบ
ค. 3 หลบ	ง. 4 หลบ

29. ถ้าต้องการผ้าหน้ากว้าง 50 เซนติเมตรจะต้องใช้พิมพ์ที่มีความกว้างเท่าใด

ก. 5 หลบ	ข. 10 หลบ
ค. 15 หลบ	ง. 20 หลบ

30. เราใช้อะไรในสออดเข้าไปกับฝ้ายเส้นยืนเพื่อแยกฝ้ายเคียวออกเป็น 2 ชุด

ก. ตะเกียบ	ข. แท่งเหล็ก
ค. ไม้ไผ่	ง. ขนเม่น

31. การสืบฝ้ายหมายถึงอะไร

ก. การจัดฝ้าย	ข. การต่อฝ้ายเส้นยืนชุดใหม่
ค. การมัดแยกเส้นฝ้าย	ง. การม้วนเส้นฝ้าย

32. พิมพ์ หมายถึงอะไร

ก. พิมพ์ห่าง

ข. พิมพ์ถี่

ค. พิมพ์หน้าแคบ

ง. พิมพ์หน้ากว้าง

33. ถ้าต้องการทำให้ฝ่ายเส้นพุ่งเข้ามาแนบชิดกับฝ่ายเส้นยืนต้องทำอะไร

ก. กระทบพื้นหัวแรงๆ

ข. ชิงฝ่ายสลับไปมา

ค. พุ่งกระสวยไปมา

ง. สับตะกอลั่นลง

34. การมัดย้อมในภาษาอีสานเรียนว่าอะไร

ก. มัดม้วน

ข. มัดเกลียว

ค. มัดย้อม

ง. มัดหมี

35. การนำฝ่ายสองสีมาผืนรวมกันเรียกว่าอะไร

ก. การปั่นรวม

ข. การปั่นใจ

ค. การปั่นแปะ

ง. การปั่นสาว

36. ข้อใดไม่ใช่การทำให้เกิดลวดลายโดยเทคนิคการทอ

ก. การจก

ข. การยกดอก

ค. การคาดฝ่าย

ง. การขีด

37. การทำลวดลายบนผืนผ้าโดยการเพิ่มเส้นพุ่งพิเศษเป็นช่วงๆ โดยไม่ต่อเนื่องกัน

ตลอดหน้ากว้างของผ้า ผ้าทอจะใช้ไม้หรือขนเม่น จกหรือยก จากนั้นจึงสอดใส่ด้าย

พุ่งพิเศษ หมายถึงการทอชนิดใด

ก. การทอยกมุก

ข. การทอยกดอก

ค. การทอจก

ง. การทอขีด

38. ลักษณะพิเศษของจกแม่แจ่มคืออะไร

- ก. การทอโดยการเส้นลวดลายและสีสรรที่สวยงาม
- ข. เทคนิคการทำลวดลายโดยการคว่ำผ้าหน้าลงกับที่สามารเก็บปลายเส้นฝ้ายได้สะดวก
- ค. การทอโดยการใช้เครื่องมือที่แปลกกว่าที่อื่น
- ง. การทอที่ใช้วัสดุที่แตกต่างจากที่อื่น

39. ลวดลายที่เด็กชาวแม่แจ่มเริ่มหัดทอผ้าคือลวดลายใด

- ก. ลายคน
- ข. ลายหงส์
- ค. ลายละกอน
- ง. ลายขัน

40. อุปกรณ์ในการควักจกเส้นฝ้ายคืออะไร

- ก. ตะเกียบ
- ข. แท่งเหล็ก
- ค. ไม้ไผ่
- ง. ขนเม่น

เฉลยแบบทดสอบวัดความรู้ เรื่องการทอผ้าตีนจก

1. ค	21. ค
2. ก	22. ข
3. ก	23. ก
4. ง	24. ค
5. ค	25. ง
6. ก	26. ข
7. ข	27. ก
8. ก	28. ก
9. ค	29. ข
10. ข	30. ค
11. ง	31. ข
12. ง	32. ก
13. ก	33. ก
14. ค	34. ง
15. ก	35. ข
16. ง	36. ค
17. ง	37. ค
18. ง	38. ข
19. ก	39. ก
20. ก	40. ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาคผนวก ง

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับหลังสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทอดผ้าตีนจก

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ

1. ชื่อ - สกุล เพศ.....อายุ.....
2. ชั้น โรงเรียน.....
3. ที่อยู่.....
4. วัน เดือน ปี ที่สอบถาม.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

1. นักเรียนได้เรียนเรื่องเกี่ยวกับอะไร

.....

.....

2. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อเรื่องที่เรียน

.....

.....

3. นักเรียนมีความเข้าใจต่อเรื่องที่เรียนหรือไม่ ทั้งนี้มาจากสาเหตุอะไร

.....

.....

4. นักเรียนได้รับประโยชน์อะไรจากกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนในครั้งนี้

.....

.....

5. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมครั้งนี้อย่างไร

.....

.....

6. นักเรียนมีความรู้สึกอย่างไรต่อกิจกรรมที่ได้ทำ

.....

.....

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

7. นักเรียนได้ใช้อุปกรณ์อะไรในการเรียน

8. นักเรียนคิดว่าอุปกรณ์ที่นักเรียนใช้ในการเรียนครั้งนี้มีประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างไร

9. นักเรียนมีความรู้สึกรู้สึกอย่างไรต่อการสอนของครู / วิทยากรท้องถิ่น

10. ครูประเมินการทำงานของนักเรียนอย่างไร

11. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อวิธีการประเมินของครู

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการทอผ้าในอนาคต

1. นักเรียนมีความคิดเห็นอย่างไรต่อการเรียนเรื่อง การทอผ้าตีนจก เพราะเหตุใด

2. นักเรียนได้รับประโยชน์อะไรบ้างจากการเรียนเรื่อง การทอผ้าตีนจก

3. นักเรียนจะอย่างไรให้มีการอนุรักษ์อาชีพการทอผ้าจกในอนาคต

4. นักเรียนจะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในการประกอบอาชีพการทอผ้าตีนจกในอนาคต

5. นักเรียนมีแนวทางพัฒนาอาชีพการทอผ้าตีนจกอย่างไรในอนาคต

6. นักเรียนคิดว่าควรจัดให้มีการเรียนการสอนในรูปแบบใดเพื่อให้นักเรียนการสอนน่าสนใจและ
สนุกสนาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นางกฤษณ์ วงษ์ศรียา	รหัส 4282391
วัน เดือน ปีเกิด	16 มิถุนายน 2516	
ที่อยู่ปัจจุบัน	151/167 หมู่ 9 ตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่	
ประวัติการศึกษา		
2531	มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนคาราวีทยาลัย	
2534	มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนคาราวีทยาลัย	
2538	ครุศาสตรบัณฑิต (เทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา) สถาบันราชภัฏเชียงใหม่	
ประสบการณ์ในการทำงาน		
2538	ครูประจำชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนโกตาพานิชย์ นุกุลมูลนิธิ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดกระบี่	
2540	ครูผู้สอนวิชาภาษาอังกฤษ โรงเรียนสุทธินอนุสรณ์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดพังงา	
2542	อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนบ้านทุ่งแก สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	
2544	อาจารย์ 1 ระดับ 4 โรงเรียนบ้านทุ่งแก สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	
2546	อาจารย์ 1 ระดับ 5 โรงเรียนบ้านบ่อหิน อำเภอดอยสะเก็ด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ เขตที่ 1	